

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДОКЛАД

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРЕПОРЪКА (ЕС) 2021/1004 НА СЪВЕТА ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКА ГАРАНЦИЯ ЗА ДЕТЕТО

ЗА ПЕРИОДА М. МАРТ 2024 Г. – М. ФЕВРУАРИ 2026 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Контекст и основни реформи	3
1.1. Актуална ситуация по отношение на детската бедност и социално изключване.....	4
2. Политическа рамка.....	5
3. Развитие на ключови услуги.....	9
3.1. Целеви групи	9
3.2. Достъп до образование и грижи в ранна детска възраст, приобщаващо образование и училищни дейности и здравословна храна по време на всеки учебен ден	10
3.3. Достъп до здравеопазване	20
3.4. Достъп до здравословно хранене	27
3.5. Достъп до жилищно настаняване.....	29
3.6. Други мерки за преодоляване на социалното изключване и борбата с детската бедност	33
3.7. Управление и докладване.....	40
4. Финансиране	43
5. Мониторинг	46
6. Управление и участие на заинтересованите страни.....	54
7. Планирани действия.....	56
8. Добри практики	58
9. Заключение.....	62
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	64

1. Контекст и основни реформи

България има добре развита законодателна и стратегическа рамка, политики и мерки, ориентирани към нуждите на децата и техните семейства. Осигуреният достъп до безплатни здравни грижи за децата, политиките за защита на майчинството и платеният отпуск за отглеждане на дете, както и развитата система за предучилищно образование и за закрила на детето, са сред най-значимите достижения. Също така, ежегодно от държавния бюджет се отделя съществен ресурс за финансова подкрепа на децата и техните семейства. За всички деца се предоставят и безплатни социални услуги, като ресурсът от държавния бюджет за всички социални услуги само за 2025 г. е над един милиард лева или над 510 млн. евро, и се планира той да бъде увеличен за 2026 г. Значителна част от тези средства са именно за подкрепа на децата и техните семейства. Услугите за родителите, като например за формиране на родителски умения, консултиране и подкрепа на родители по въпросите на ранното детско развитие и отглеждането на деца, превенция на изоставянето и подкрепа на родители за реинтеграция, ранна интервенция на уврежданията и други, също са изцяло безплатни за тях. Осигурените чрез Закона за данъците върху доходите на физическите лица права на данъчни облекчения за деца и деца с увреждания на всички работещи родители, облекчения при отпускане на безлихвени заеми за млади семейства за закупуване на жилище и други, също са пример за подкрепящи децата и семействата мерки.

През последните години страната ни предприема сериозни и целенасочени стъпки за подобряване на благосъстоянието на децата чрез прилагането на интегриран подход и по-голяма обвързаност на мерките между различните секторни политики. Въпреки социално-икономическите предизвикателства, се реализират редица мерки за намаляване на бедността сред децата и насърчаване на тяхното благосъстояние: разширяване на мрежата от услуги за ранно детско развитие, подобряване на достъпа и качеството на предучилищното и училищното образование, подобряване на майчиното и детското здравеопазване, осигуряване на финансова и материална подкрепа за семействата с деца и др. От 1 април 2022 г. родителите не заплащат такса за ползването на детски градини и ясли, както и такса за храненето в задължителното предучилищно образование. Мярката допринася за подобряване на достъпа до образование и грижи в ранна детска възраст чрез намаляване на финансовата тежест върху родителите. В контекста на Европейската гаранция за детето, това е конкретен пример за ефективна политика, насочена към преодоляване на неравенствата в достъпа до услуги. С цел намаляване на неравенствата в достъпа до здравеопазване, от 1 юли 2025 г. беше създадена нормативна възможност за заплащане с публични средства на лекарствени продукти по лекарско предписание за домашно лечение на остри инфекциозни заболявания, включително антибактериални лекарствени продукти, на територията на страната на лица до 7-годишна възраст. Целта е да се облекчи финансовата тежест върху семействата и да се намалят хоспитализациите на деца, причинени от нелекувани инфекции.

Европейската гаранция за детето като ключова инициатива за намаляване на детската бедност и насърчаване на детското благосъстояние допълва и подкрепя националните усилия в редица области на политиката за подкрепа на децата и семействата – образование и грижи в ранна детска възраст; приобщаващо образование и училищни дейности; здравеопазване; здравословно хранене; подходящо жилищно настаняване. С приетия План за действие за изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030)¹ усилията са насочени към

¹ Решение на Министерския съвет (РМС) № 879 от 09.11.2022 г.

създаването на всеобхватна рамка, съдържаща водещите мерки и интервенции за намаляване на бедността сред децата и насърчаване на тяхното социално включване. Планът за действие е тясно обвързан и с амбициозните цели, които България си е поставила в изпълнение на Европейския стълб на социалните права и Плана за действие за неговото прилагане – намаляване на броя на децата под 18 години в риск от бедност или социално изключване със 196 750 лица до 2030 г. (25% от общата национална цел). Данните от прегледа на изпълнението показват положителна тенденция, като броят на децата в риск от бедност или социално изключване е намалял с 62 хил. деца през 2025 г., спрямо базовата 2019 г.²

1.1. Актуална ситуация по отношение на детската бедност и социално изключване

В България живеят 1 103 110 деца на възраст от 0 до 17 години включително, или 17,1% от общия брой на населението, според данните на Националния статистически институт (НСИ) към 31.12.2024 г. Този дял е относително нисък, отразяващ демографските предизвикателства на страната, включително ниска раждаемост и застаряване на населението. България е сред държавите, в които делът на децата в риск от бедност е значително по-висок от средния за Европейския съюз (ЕС)-27. Съгласно предварителните данни на НСИ за 2025 г. броят на децата в риск от бедност възлиза на около 304 хил., което представлява 27% от всички деца. В сравнение с 2024 г., когато броят им е бил 317 хил., а относителният дял – 28,2%, се наблюдава намаление както в абсолютна, така и в относителна стойност. В абсолютен брой това означава спад с приблизително 13 хил. деца, а в относителен дял – понижение с 1,2 процентни пункта (п.п.). Тази динамика може да се тълкува като умерено подобрение в положението на децата по отношение на риска от бедност. Независимо от това подобрение, делът на децата в риск от бедност продължава да е по-висок спрямо общия дял на населението в риск от бедност общо за страната – 21,2%.

Факторите, пораждащи бедност сред децата, са много и от различно естество – нисък образователен статус и безработица на родителите, ниски доходи, състав на домакинството и т.н. През 2025 г. седем от десет деца (73,3%), чиито родители са с начално или без образование, живеят в бедност. Приблизително 11 пъти по-малко, или 6,7%, са децата, чиито родители са с висше образование и живеят в риск от бедност. Показателни са и данните за дела на бедните домакинства с деца по интензитет на икономическа активност, които ясно разкриват силната зависимост между заетостта на възрастните и риска от бедност за децата, живеещи в тези домакинства. По данни на Евростат през 2025 г. рискът от бедност сред домакинствата с поне едно дете е значително по-висок при нисък интензитет на икономическа активност – 84,3%, докато при домакинствата с висок интензитет на икономическа активност той е едва 9,2%.

Според данните за 2025 г., ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност се повишава от 21,2% до 29,0% или със 7,8 п.п. Съответно, при изключване на пенсиите и останалите социални трансфери равнището на бедност нараства до 45,4%, или с 24,2 п.п. Социалните трансфери към домакинствата намаляват риска от бедност сред децата с 13,4 п.п. Въпреки че се наблюдава повишаване на въздействието им върху намаляването на бедността, съгласно социалните показатели, изведени в подкрепа на Европейския стълб на социалните права, България е една от страните, в които социалните трансфери все още имат ограничено въздействие спрямо средната за ЕС стойност. Това подчертава необходимостта от по-

² По предварителни данни на НСИ.

ефективни и целенасочени политики за подкрепа, особено на семейства с ниски доходи и многодетни семейства.

През 2025 г. продължава положителната тенденция, свързана с намаляване на дела на децата, живеещи с тежки материални и социални лишения. Съгласно предварителните данни, през 2025 г. делът на децата, живеещи с тежки материални и социални лишения, е 16,3% спрямо 18,2% през 2024 г. (лишения по отношение на 7 от 13 показателя, включващи достъп до подходящо облекло, редовно хранене, учебни материали, възможност за участие в извънкласни дейности, наличие на собствено пространство за учене и други основни условия за пълноценно развитие).

По отношение на комбинирания индикатор – риск от бедност или социално изключване, който регистрира постоянни подобрения през последните години, през 2025 г. продължава намалението в абсолютния брой на децата, достигайки 372 хил. или с 22 хил. по-малко спрямо 2024 г. В относително изражение делът на децата в риск от бедност или социално изключване е 33,1% спрямо 35,1% през 2024 г.

Оценките на бедността в зависимост от типа на домакинството показват, че най-висок е относителният дял на бедните сред едночленните домакинства с лице на възраст на 65 и повече години (39,7% през 2025 г. спрямо 40,4% през 2024 г.), домакинствата от двама възрастни с три или повече деца (52,03% през 2025 г. спрямо 47,0% през 2024 г.) и от един родител с деца (40,4% през 2025 г. спрямо 40,0% през 2024 г.).

По данни на НСИ през 2024 г. в страната са починали 238 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност е 4.5‰³. В регионален аспект през 2024 г. коефициентът на детска смъртност е най-нисък в областите Смолян и Велико Търново (2.1‰). Най-висока стойност на коефициента на детска смъртност е регистрирана в областите Разград (10,9‰), Монтана (10,3‰) и Добрич (10,1‰).

Данните показват, че въпреки някои положителни тенденции (намаляване на материалните лишения и детска смъртност в някои региони), детската бедност и социалното изключване остават съществен проблем. Анализът на данните извежда като ключова взаимовръзката между детската бедност и образованието на родителите, пряко обвързано с възможности за реализация на пазара на труда. В този контекст, за намаляването на детската бедност съществен принос имат редица секторни политики и мерки, като осигуряване на достъп до качествено образование и здравеопазване, заетост и съвместяване на личния и професионалния живот за родителите, данъчна политика, жилищно настаняване и др.

2. Политическа рамка

От създаването на Европейската гаранция за детето се изпълняват редица мерки за подкрепа на децата и семействата в България, някои от които са стартирали директно в отговор на инициативата, а други са се изпълнявали още преди приемането на националния план и тяхната реализация ще продължи и в бъдеще. Втората група обхваща мерки, свързани с предоставянето на интегрирани услуги, услуги за ранно детско развитие, финансово подпомагане на семействата с деца, изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за деца и др. През разглеждания период продължи разширяването на мрежата от услуги за ранно детско развитие, отчитайки тяхната ключова роля за превенция и ограничаване на междупоколенческата бедност. Друга съществена мярка за подкрепа на семействата с деца е предоставянето на семейни помощи за деца по реда на Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД), за които ежегодно от държавния бюджет се отделят значителни средства. От друга страна, конкретно за

³ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1000 живородени.

изпълнението на мерки по Европейската гаранция за детето в България е заделен значителен ресурс от Европейския социален фонд + (ЕСФ+) чрез допълването на двете водещи програми – Програма „Развитие на човешките ресурси“ (ПРЧР) и Програма „Образование“ за периода 2021-2027 г. По линия на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОП РЧР) 2014-2020 и ПРЧР 2021-2027 общо над 60 000 деца са подкрепени с различни услуги.

В изпълнение на дългосрочния план за действие като национална практика е възприето разработването на двугодишни оперативни планове, съдържащи конкретни дейности, индикатори, отговорни институции, източници и размер на финансиране. В процес на изпълнение е вторият Оперативен план за периода 2025-2026 г., в който са заложени над 110 мерки, чиито съвкупни действия целят да допринесат за постигането на поставените национални цели за намаляване на детската бедност и социално изключване.

Съществен фокус продължава да е осигуряването на подкрепа за подобряване на грижата за деца в ранна детска възраст посредством повишаване на квалификацията на специалистите, работещи с деца и семейства, развитие на комплексни услуги, насочени към ранна интервенция за деца и семейства, подобряване на взаимодействието между здравната, образователната и социалната системи и др.

Образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ) са утвърден стратегически приоритет в националните политики, насочен към осигуряване на равен старт за всички деца и към преодоляване на социалните, регионалните и образователните неравенства още в ранните етапи на развитие. Политическата рамка в тази област се основава на интегриран подход, който съчетава мерки за разширяване на достъпа, повишаване на качеството на услугите, укрепване на приобщаващия характер на системата и подобряване на управлението и координацията между образователни, здравния и социалния сектори. Сред акцентите на политиката в областта на ОГРДВ са и засилване на ранната превенция на обучителни затруднения, осигуряване на целенасочена подкрепа за деца от уязвими групи, развитие на човешкия ресурс в детските градини, активно включване на родителите и изграждане на национална система за качество, основана на ясни индикатори, данни и прозрачност.

В областта на училищното образование се изпълняват дейности за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование на децата/учениците със специални образователни потребности и хронични заболявания, осигуряване на достъп до образователната система и на приобщаваща среда за деца и ученици, търсещи или получили международна закрила, утвърждаване на интеркултурното образование. През последните години се наблюдава устойчиво нарастване на средствата за ресурсно подпомагане, както и на броя на ресурсните учители, психолози, логопеди и други специалисти. С оглед осигуряване на по-ефективен достъп до качествено образование за децата и учениците със специални образователни потребности, във фокуса на усилията е и модернизиранието на модела на оценяване и диференциране на подкрепата спрямо степента на нейната интензивност. Продължава и реализацията на дейности по национални програми и проекти за осигуряване на транспорт и подкрепящи услуги, предоставяне на учебни пособия и материали, както и мотивационни дейности, свързани с преодоляване на процесите на десегрегация и обхващане на децата и учениците в образователната система. Съществен принос има и Програма „Образование“ 2021-2027, като дейностите в подкрепа на Европейската гаранция за детето са насочени към осигуряване на достъп до качествено образование на всички образователни етапи. В допълнение към изпълняваните процедури за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното и училищното образование, както и за утвърждаване на интеркултурното образование,

през 2025 г. са обявени следните процедури за безвъзмездна финансова помощ: „Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията (чрез подбор)“, „Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата“ и „Достъп до образование за всяко дете“.

Предвидените мерки по Програмата за развитие на регионите (ПРР) 2021-2027 са насочени към осигуряване на равен достъп до качествено и съвременно образование за всяко дете и ученик, както и към намаляване на дела на преждевременно напусналите училище. Основен акцент се поставя върху децата и учениците от уязвими групи, включително ромската общност, при спазване на принципа на десегрегация. В тази връзка, когато е необходимо, програмата подкрепя инвестиции за увеличаване на капацитета на общообразователните училища. Инвестициите по ПРР се реализират в координация с подходящи мерки по ЕСФ+, които отговарят на конкретни териториални потребности – както за преодоляване на местни бариери пред достъпа до образование, така и за насърчаване на партньорството между образователните институции, социалните и икономическите партньори и организациите на гражданското общество на местно ниво.

Сред водещите дейности в областта на здравната грижа са разработване на модел на патронажна грижа за деца на национално ниво на базата на анализ на наличните услуги и програми, подобряване на психичното здраве на децата, разширяване обхвата и координация на дейностите на здравните медиатори, развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги, заплащане на лекарствени продукти по лекарско предписание за домашно лечение на остри инфекциозни заболявания, включително антибактериални лекарствени продукти, на територията на страната, на лица до 7-годишна възраст.

В областта на достъпа до здравословно хранене изпълняваните дейности и инициативи могат да бъдат обособени в няколко направления: законодателни мерки за безопасност и качество на храните в детски заведения, училищни столове и по време на организирани мероприятия; образователни и информационни дейности; повишаване на компетенциите на специалистите; целенасочена подкрепа за деца и семейства от уязвими групи и гарантиране на достъп до хранене и здравословни храни за деца в риск – с увреждания, от домакинства с ниски доходи, лишени от родителски грижи или в лоши жилищни условия.

Прегледът на изпълнението на дейностите откроява осигуряването на достъп до жилищно настаняване като ключово предизвикателство, което изисква задълбочаване на усилията и прилагане на комплексни и интегрирани мерки. В този контекст, Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) е в процес на разработване на Национална жилищна стратегия, която има за цел да очертае дългосрочната визия, цели и приоритети на държавната жилищна политика. В процес на разработване е нова Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. Отчитайки сериозните предизвикателства в сферата на жилищната политика, сред допустимите мерки за финансиране чрез новия интегриран териториален подход в областта на жилищното настаняване на територията на градските общини са: осигуряване на модерно и достъпно жилищно настаняване, включително и на уязвими групи от населението и други групи в неравностойно положение, подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика в общините, насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагани принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата.

Извън посочените водещи тематични области за подкрепа на децата и семействата и предвид многосекторния характер на детската бедност, съществен принос за

изпълнението на Европейската гаранция за детето в национален контекст имат и редица други мерки, насочени към подобряване на достъпа до социални услуги за деца и техните семейства, подобряване на капацитета на системата за закрила на детето, предоставяне на материална и финансова подкрепа за семействата с деца от уязвими групи, създаване на условия за занимания със спорт и насърчаване на здравословна физическа активност чрез участие в организирани спортни дейности на деца в неравностойно положение, подкрепа на безработни родители с деца и др. Подкрепата на родителите с деца, включително създаването на възможности за по-доброто съвместяване на професионалния с личния живот на родителите, е също част от цялостната политика за подкрепа на децата и семействата и насърчаване на детското благосъстояние. Съгласно Закона за насърчаване на заетостта се реализират мерки, насочени към интеграция в заетост на групи в неравностойно положение на пазара на труда, включително и безработни лица – самотни родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст. Независимо, че повечето от тези мерки не са въведени в отговор на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето и изпълнението им предхожда приемането на националния План за действие, тяхното реализиране има добавена стойност за осигуряването на достъп за децата от уязвими групи до различни услуги.

Важна мярка, която подкрепя изпълнението на плана, е операция „Бъдеще за децата“ по ПРЧР 2021-2027, дейностите по която попадат в обхвата на различни области на въздействие (ранно детско развитие, образование, здравеопазване и т.н.). Операцията има за цел намаляване на негативните тенденции, свързани с детската бедност, подобряване качеството на живот и подкрепа за отглеждането на децата в семейна среда. Дейностите включват превенция на здравето и здравна профилактика, включително превенция на ранни бракове и раждания, семейно планиране, подготовка за образователната система и други, според идентифицираните нужди, патронажна грижа за деца от 0 до 3 г., услуги за ранно детско развитие и здравно-социални услуги за деца и младежи, включително с увреждания, консултиране и посредничество на пазара на труда и обучения и супервизия на служителите. По процедурата се изпълняват 108 договора на обща стойност 37 693 037 лв. или 19 272 143,80 евро. От началото на изпълнение на проектите до момента са включени над 23 000 деца, на които са предоставени различни видове услуги. Предвид хоризонталния ѝ характер, изпълнението на операцията е ключово за постигане на целите на плана в цялост.

Въпреки реализирания широк спектър от мерки и дейности в различни сфери на политиката, все още е необходимо предприемането на допълнителни целенасочени действия за адресиране на детската бедност и социално изключване. Особено предизвикателство представлява териториалното измерение на бедността, тъй като социално-икономическото неравенство и достъпът до основни услуги не са равномерно разпределени в страната. Анализът на данните показва, че децата в риск от бедност или социално изключване са по-силно концентрирани в селските райони, особено в отдалечени и общини с ниска икономическа активност. В тези територии се наблюдава ограничен достъп до основни услуги, особено за децата в неравностойно положение като деца в многодетни семейства, деца с увреждания и деца от ромски произход. Налице са ясно изразени различия както между урбанизирани територии (градски райони) и селски райони, така и между отделните региони на страната, което се обяснява с икономическата структура и възможностите за заетост, които са значително по-развити в големите градове и индустриални центрове, нивото на инфраструктурна обезпеченост и социално-демографските характеристики на населението.

По предварителни данни на НСИ, през 2025 г. рискът от бедност или социално изключване сред децата е най-нисък в Югозападния район – 29,0% (включващ София-град), следван от Северен централен район – 26,6%, което може да се свърже с по-високи

доходи, по-добра инфраструктура и концентрация на услуги и Североизточен район – 30,6%. Значително по-високи нива на бедност са отчетени в Югоизточния район – 42,2% и Северозападен район – 41,3%.

Отчитайки съществените териториални и регионални различия по отношение на нивата на бедност сред населението, включително децата, усилията са насочени към идентифицирането и адресирането на бедността сред децата на ниско териториално ниво и по-ефективно прилагане на Европейската гаранция за детето на местно ниво. В този контекст, на 24.06.2025 г. бе обявена за кандидатстване процедура BG05SFPR002-2.013 „Изграждане и поддържане на механизъм за взаимодействие при изпълнение на всички дейности на Европейската гаранция за детето” по ПРЧР 2021-2027. Процедурата цели да изгради и поддържа механизъм за взаимодействие при изпълнение на дейностите на регионално и местно ниво по изпълнение на Европейската гаранция за детето. Конкретен бенефициент е Министерството на труда и социалната политика (МТСП), а партньор – НСИ. Сред ключовите дейности по проекта са дефиниране на понятието „екстремна бедност” и картографиране на децата, живеещи в екстремна бедност. С дефиницията и последващото картографиране се цели да бъдат обхванати многоизмерните аспекти на бедността сред децата – не само икономически, но и достъп до образование, здравеопазване, жилище и др.

Прилагането на подобен подход би допринесъл за по-пълното отчитане на различните рискове и специфики на отделните уязвими групи деца. Също така, ще позволи териториално насочено планиране, основано на реални данни и локални специфики. Прилагането му ще допринесе за по-точно таргетиране на интервенциите към региони с най-високи нива на детска бедност (например, Северозападен и Югоизточен район), както и за подобряване на координацията на местно и регионално ниво при изпълнение на Европейската гаранция за детето. В този контекст, Гаранцията за детето се разглежда не само като инструмент за подкрепа на децата и семействата от уязвими групи, но и като рамка за териториално насочени политики за преодоляване на съществуващите неравенства.

3. Развитие на ключови услуги

3.1. Целеви групи

В националния План за действие в изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030) целевите групи деца са идентифицирани по ясен и конкретен начин, в съответствие с рамката на Препоръката и националните политики за подкрепа на децата и семействата. Определянето на целевите групи се основава на комбинация от социално-икономически, демографски, териториални и други критерии, което позволява по-прецизно адресиране на риска от бедност или социално изключване. Идентифицирането на целевите групи в Плана за действие е подкрепено както от разработения в рамките на пилотния проект доклад „Не/равно детство – Цялостен анализ на текущото състояние и измерения на детската бедност и социалното изключване в България, както и на политиките, програмите, услугите, бюджетите и механизмите за справяне с тях“, така и от използването на официални статистически данни, основно от НСИ, компетентните институции, европейски и международни източници на информация. Данните обхващат ключови показатели в отделните тематични области на Гаранцията като риск от бедност или социално изключване, нетен коефициент на записване на децата в образователната система от 3 години до постъпването им в първи клас, дял на преждевременно напусналите образование и обучение, детска смъртност, имунизационен обхват,

пренаселеност на жилищата и др.

На тази основа са идентифицирани следните целеви групи:

- ✓ Бездомни деца или деца, живеещи в изключително лоши жилищни условия;
- ✓ Деца с увреждания и деца с проблеми с психичното здраве;
- ✓ Деца бежанци и мигранти, с фокус върху непридружените деца или с малцинствен етнически произход;
- ✓ Деца, за които се полагат алтернативни грижи извън семейството, особено настанените в социални услуги за резидентна грижа, включително и децата и младежите, които напускат алтернативна грижа;
- ✓ Деца от семейства с ниски доходи;
- ✓ Деца в несигурна семейна среда (деца жертви на насилие, деца, отглеждани от самотни родители, непълнолетни майки и техните деца, деца на родители трудови мигранти и др.).

Анализът показва, че е необходимо по-нататъшно усъвършенстване на системата за събиране и интегриране на данни, включително по-добра координация между институциите и по-детайлно териториално разпределение на информацията, с цел още по-точно идентифициране на децата в нужда и повишаване на ефективността на политиките и интервенциите.

3.2. Достъп до образование и грижи в ранна детска възраст, приобщаващо образование и училищни дейности и здравословна храна по време на всеки учебен ден

Осигуряването на достъп до образование и грижи в ранна детска възраст е ключов елемент в процеса за насърчаване на благосъстоянието на децата. То допринася не само за развитието на когнитивните, социалните и емоционалните умения на децата, но и за намаляване на неравенствата още в най-ранен етап от живота им. В този контекст Министерството на образованието и науката (МОН) реализира целенасочени политики и инвестиции, подкрепени от ЕС чрез Програма „Образование“ 2021-2027 и Инструмента за техническа подкрепа. На България беше предоставена техническа помощ от Европейската комисия за разработване на инструмент за самооценка на качеството на ниво образователна институция, както и за мониторинг на индикаторите на общинско и на национално ниво. Този проект има за цел да повиши качеството на ОГРДВ за деца от раждането до постъпването им в училище в Португалия и в България. Той подкрепя реформите в двете държави, като дава възможност на институциите да предприемат действия за укрепване управлението на системите за ОГРДВ и да разработят всеобхватни системи за наблюдение и оценка в подкрепа на висококачествените услуги. В рамките на проекта са разработени и публикувани на електронната страница на МОН два аналитични доклада: 1. Ситуационен анализ на управлението, мониторинга и оценката на качеството в ОГРДВ за идентифициране на силните и слабите страни и нуждите на сектора и 2. Анализ и поуки от европейските добри практики в областта на ОГРДВ от други страни със съответния опит. Проектът се изпълнява с подкрепата на междуинституционална работна група, която освен отговорните институции, включва и представители на академичната общност, на работодателски и синдикални организации, на неправителствения сектор, на Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ). Работната група има роля за обсъждането и изграждането на общо разбиране за значимостта на политиките в ранна детска възраст.

Финансовите бариери са сред ключовите фактори, които ограничават достъпа до ОГРДВ. Предвид това и както беше посочено, от 1 април 2022 г. в България бе въведена

важна мярка за подобряване на достъпа до образование и грижи в ранна детска възраст – освобождаване на родителите от заплащане на такси за ползване на детски градини и ясли, както и на такси за хранене в рамките на задължителното предучилищно образование. Мярката допринася за намаляване на финансовата тежест върху домакинствата, като премахва една от основните бариери пред включването на децата в образование и грижи в най-ранна възраст. Освен освобождаването от заплащане на такси, е предвидена възможността за компенсиране на родителите на децата, които не са приети в детска градина или в детска ясла поради липса на свободни места⁴. От м. март 2025 г. максималният размер на месечната компенсация е до 580 лв. или 296,55 евро за едно дете. Сумата, която се изплаща, не може да надвишава действително направените от семейството разходи за съответния месец.

Табл. № 1 Одобрени заявления за компенсации, подадени от общините към Министерството на здравеопазването за изготвяне на съответните постановления на Министерски съвет за одобряване на допълнителни трансфери по бюджетите на общините за компенсиране на разходите, извършени от родителите за отглеждане, възпитание и обучение на децата, които не са приети в общински детски ясли или яслени групи в общински или държавни детски градини поради липса на свободни места, за 2024 г. и 2025 г.

Година	Период	Брой заявления за периода
2025 г.	м. януари – м. февруари	2840
	м. март – м. април	2946
	м. май – м. юни	3154
	м. юли – м. август	2989
2024 г.	м. януари – м. февруари	2468
	м. март – м. април	2680
	м. май – м. юни	2913
	м. юли – м. август	2810
	м. септември- м. октомври	2398
	м. ноември – м. декември	2653

С разпоредбите на Наредба № 26 от 2008 г. се регламентират устройството и дейността на детските ясли и детските кухни в България и здравните изисквания към тях⁵, с оглед осигуряване на безопасни, хигиенични и подходящи за развитието грижи и хранене за малките деца. На база постъпващата в Министерството на здравеопазването

⁴ Наредба за условията и реда за предоставяне и изплащане на средства от държавния бюджет за компенсиране на разходите, извършени от родителите за отглеждане, възпитание и обучение на децата, които не са приети в общински детски ясли или яслени групи в общински или държавни детски градини поради липса на свободни места и Наредба за условията и реда за предоставяне и изплащане на средства от държавния бюджет за компенсиране на разходите, извършени от родителите за отглеждането и обучението на децата, които не са приети в държавни или общински детски градини или училища поради липса на свободни места.

⁵ Поради недостиг на места в големите градове, през 2020 г. са извършени промени в Наредба № 26, които предвиждат: увеличаване на броя на децата в група до 20 за населените места, в които в продължение на три години се наблюдава трайна тенденция за недостиг на места; възможност за проектиране и изграждане на детски ясли – независимо от собствеността – в част от новопроектирана сграда с друго основно предназначение или при преустройство на част от съществуваща сграда с друго предназначение, при спазване на определени условия.

(МЗ) информация от общините чрез Регионалните здравни инспекции (РЗИ), включително към м. януари 2026 г. не се идентифицира недостиг на медицински персонал. Яслените групи на самостоятелните детски ясли са обезпечени с медицински персонал, съгласно действащата Наредба № 26 от 18.11.2008 г.

В съответствие с действащите нормативни документи в страната в изпълнение на държавната политика за предоставяне на равни възможности за образование и развитие, се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Съгласно Наредбата за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие в детската градина и в групите за задължително предучилищно образование в училището, която е насочена към превенцията на обучителните затруднения, включва обучение чрез допълнителни модули за деца, които не владеят български език. Това обучение по образователно направление „Български език“ за децата в групите за задължително предучилищно образование, за които българският език не е майчин, е задължително и се осъществява в педагогически ситуации в съответствие с държавния образователен стандарт за усвояването на българския книжовен език.

На първо място, общинските и държавните детски градини и училища получават бюджетни средства за всички деца и ученици, записани в общинска или държавна детска градина или училище, в т.ч. и за децата и учениците със специални образователни потребности, за издръжка на дейностите по възпитанието и обучението им. С тези средства се гарантират общите разходи на институциите за необходимия персонал и за текущата издръжка на децата и учениците. За всички деца и ученици в дневна форма на обучение детските градини и училищата получават и допълващи финансови стандарти и нормативи. Освен тях, за всяко дете и ученик на ресурсно подпомагане се предоставят допълнително и средства по нормативи за ресурсно подпомагане и за създаване на условия за приобщаващо образование, с които се гарантират необходимите специалисти и подкрепяща среда. Размерът на действащите към момента нормативи за ресурсно подпомагане⁶, е, както следва:

- норматив за дете/ученик на ресурсно подпомагане – 7191 лв. или 3676,70 евро;
- норматив за създаване условия за приобщаващо образование за дете/ученик на ресурсно подпомагане – 967 лв. или 494,42 евро. Средствата по този норматив могат да се използват: за заплащане на разходите за създаване на подкрепяща среда; за допълнителни възнаграждения на персонала, ангажиран в работата с детето/ученика със специални образователни потребности, както и за заплащане участието на външни специалисти в екипи за подкрепа за личностно развитие.

В динамичен план се наблюдава значително увеличение на финансовата подкрепа. Определяният за 2025 г. размер на норматива за ресурсно подпомагане представлява ръст от 148,91% спрямо 2019 г. (2889 лв. или 1477,12 евро). Аналогично, нормативът за създаване на условия за приобщаващо образование нараства с 138,77%. Този устойчив растеж гарантира разширяване на достъпа до качествено, приобщаващо образование и подпомага социалната интеграция на децата и учениците със специални образователни потребности. За 2025 г. общият размер на предвидените по нормативи средства от държавния бюджет за ресурсно подпомагане на деца и ученици е в размер на 222 млн. лв. или 113,51 млн. евро, с които ще се обезпечи допълнителната подкрепа на 26 779 деца и ученици на ресурсно подпомагане.

Паралелно с нарастващата финансова подкрепа, се предприемат мерки и за укрепване на кадровия капацитет на системата. Това включва разширяване на професионалните профили и усъвършенстване на механизмите за оценка на индивидуалните потребности. В утвърдения нов Списък на професиите за

⁶ Определени с РМС № 93/25.02.2025 г. за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели през 2025 г.

професионално образование и обучение (СППОО) е включена професията „помощник на учителя“ – трета степен на професионална квалификация.

Съгласно Наредбата за приобщаващото образование оценката на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е функционална в съответствие с Международната класификация на функционирането на човека, уврежданията и здравето на Световната здравна организация (СЗО) и при отчитане на Международната класификация на болестите (МКБ) – МКБ 10 на СЗО. Оценката на тези деца и ученици се извършва съгласно Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности и с хронични заболявания, разработена по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 (ОП НОИР). Функционалното оценяване включва няколко основни принципа – приобщаване, индивидуален подход, гъвкавост и сътрудничество, които са от съществено значение при определянето на подходящата допълнителна подкрепа за децата и учениците със специални образователни потребности. За да се гарантира предоставянето на подкрепа, съобразена с конкретните и реално установени нужди на децата и учениците, се предвижда въвеждане на диференциране на допълнителната подкрепа според степента на нейната интензивност. Прилагането на този модел ще спомогне да се персонализира видът на допълнителната подкрепа съобразно специфичните затруднения на всяко дете и ученик и ще осигури по-голяма справедливост при разпределяне на ресурсите, както и ще доведе до по-оптимално натоварване на различните педагогически специалисти.

От края на 2024 г. вече в две училища в София пилотно се изграждат пространства за интензивна допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности като част от дейностите за допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и поведенчески затруднения. Пространствата за интензивна подкрепа позволяват допълващи занимания, индивидуална работа и занимания в малка група като алтернатива на класната стая за част от дейностите с децата и учениците, съобразно плановете им за подкрепа. В тази връзка е разработено Ръководство за функциониране и управление на пространства за интензивна допълнителна подкрепа.

С оглед подпомагане на учителите в процеса на оценяването и разпознаването на състоянието на децата със синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност (СДВХ) е разработен и утвърден Механизъм за приобщаване и подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със СДВХ в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Методика за скрининг на СДВХ (7-11 години). Също така, по национална програма на МОН са разработени учебни помагала с адаптирано учебно съдържание за начален, прогимназиален и първи гимназиален етап на образование, както и методически ръководства за адаптиране на учебното съдържание по учебни предмети за ученици със специални образователни потребности, които се обучават по индивидуални учебни програми или които се обучават в Център за специална образователна подкрепа (ЦСОП).

В контекста на дигитализацията и достъпа до безплатно дигитално съдържание е създадена платформата за образователни и терапевтични ресурси за деца и ученици със специални образователни потребности „Подкрепи ме“ (podkrepime.mon.bg) – в партньорство между МОН, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) – София-град и УНИЦЕФ България, стартирала през м. февруари 2022 г. В нея се съдържат повече от 700 авторски продукта под формата на видео и текстови файлове, като разработването на нови ресурси продължава и към момента. Осигурена е и възможност да се предоставят технически средства и софтуери

за допълваща и алтернативна комуникация (ДАК), както и подпомагащи технически средства и софтуери за деца и ученици със специфични нарушения на способността за учене – с дислексия, с дисграфия, с дискалкулия.

МОН е конкретен бенефициент по проект BG05SFPR001-1.003-0001 „Силен старт“, финансиран по Програма „Образование“ 2021-2027, съфинансиран от ЕС, на обща стойност 140 538 769 лв. или 71 856 331,58 евро. Чрез дейностите по проекта се осигурява обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата в предучилищното и в училищното образование, квалификация на педагогически и непедagogически специалисти, както и интензивната работа с родители. Част от общата подкрепа е и осигуряването на допълнително обучение по български език за децата, за които той не е майчин. Към 31.12.2025 г. е предоставена подкрепа на над 41 000 деца и ученици, като 3014 от тях са деца със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби, получили допълнителна подкрепа. За тази цел са назначени 337 педагогически специалисти (психолози, логопеди, ресурсни учители) и 543 непедagogически специалисти (образователни медиатори, помощник-учители, помощник-възпитатели, социални работници).

През м. септември 2025 г. е утвърден Актуализиран списък на държавните, общинските и частните детски градини и училища с групи за задължително предучилищно образование, които да участват в техническото и финансовото изпълнение по дейностите по проекта, като техният брой е 1550. В дейностите по проекта са се включили 1122 институции. Обучени са 663 педагогически специалисти по две ключови за пряката им работа теми: „Адаптиране на учебното съдържание по образователни направления за деца със специални образователни потребности и хронични заболявания в предучилищна възраст“ и „Прилагане на Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата със специални образователни потребности и с хронични заболявания във връзка с прилагането на „Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на деца и юноши“. В рамките на проекта са включени 14 517 родители в организирани и проведени различни дейности. Формите за взаимодействие с родителите се провеждат регулярно, като са насочени към изграждането на доверие, партньорство и открита комуникация между семейството и детската градина/училището.

По процедура „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“ по Програма „Образование“ 2021-2027 с бенефициент МОН е сключен договор BG05SFPR001-1.001-0001 „Успех за теб“ на обща стойност 201 496 877,24 лв. или 103 023 717,42 евро. Към 31.12.2025 г. 121 931 ученици, изпитващи системни затруднения при усвояването на учебния материал по различни предмети, са включени в дейности за обща подкрепа, а 13 272 ученици със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и надарени ученици са подкрепени чрез допълнителни дейности за подкрепа за трайното им включване в училищното образование. За тази цел в 704 училища са назначени общо 1209 образователни медиатори и социални работници.

По процедура „Достъп до образование за всяко дете“ по Програма „Образование“, насочена към намаляване на отпадането и преждевременното напускане на образователната система и към осигуряване на максимален обхват в предучилищното и училищното образование, са сключени 21 договора с Регионалните управления на образованието на обща стойност 3 521 238,67 лв. или 1 800 380,74 евро. По тези договори ще бъдат подкрепени общо 4115 представители на маргинализирани групи, включително роми, в рамките на дейности, обхващащи 6492 деца и ученици, включени в Механизма за съвместна работа на институциите, както и 4735 родители. Предвижда се също обучение на 2138 педагогически специалисти и представители на непедagogическия

персонал.

В контекста на разширяването на приобщаващата образователна среда се предприемат последователни стъпки и за подобряване на материално-техническата база и архитектурната достъпност в детските градини и училищата. Въпреки че отговорността за финансирането и поддържането на материално-техническата база на общинските детски градини и училища е на съответната община, държавата значително увеличава подкрепата чрез модула „Създаване на достъпна архитектурна среда“. През 2024 г. общият ресурс по модула възлиза на 900 000 лв. или 460 162,69 евро, от които 700 000 лв. или 306 775,13 евро са за държавни образователни институции и 200 000 лв. или 102 258,38 евро – за общински. За 2025 г. средствата са увеличени повече от два пъти, достигайки 2 000 000 лв. или 1 022 583,76 евро, разпределени както следва: 1 400 000 лв. или 715 808,63 евро за държавни и 600 000 лв. или 306 775,13 евро за общински институции. Това разширяване на финансирането позволява обхващането на значително по-голям брой детски градини и училища. До 2023 г. по модула се финансираха единствено държавни образователни институции и звена – второстепенни разпоредители с бюджет към министъра на образованието и науката. От 2024 г. обхватът е разширен и включва общински училища и ЦСОП, в които се обучава поне едно дете с физически увреждания. Независимо че архитектурната достъпност все още не е напълно осигурена във всички държавни училища, бюджетът за общинските институции е увеличен трикратно, докато този за държавните – два пъти, което показва целенасочени усилия за балансиране на достъпа и подкрепа на местно ниво.

Резултатите от извършената през учебната 2024/2025 година национална проверка от експерти на МОН и Регионалното управление на образованието (РУО) показват, че децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават и получават допълнителна подкрепа, представляват 3,53% от всички деца и ученици в системата на предучилищното и училищното образование. През последните осем години се наблюдава плавно нарастване на броя на подкрепените деца и ученици със специални образователни потребности, като при децата в детските градини този ръст е двукратен. Това е в резултат както на въвеждането на по-прецизната функционална оценка на индивидуалните потребности, така и на успешното изпълнение на проектите по Програма „Образование“, финансирани от Европейските фондове и съфинансирани от МОН. По тях са назначени над 600 педагогически специалисти – ресурсни учители, психолози и логопеди, както и над 1500 помощник-учители и образователни медиатори в детските градини и училищата в цялата страна. Това значително разширяване на експертния капацитет повишава ранното разпознаване на потребностите и качеството на предоставяната подкрепа.

През 2025 г. в образователната система работят 2402 ресурсни учители, спрямо 2 009 през 2024 г., което представлява увеличение от около 19,5%. Този ръст е резултат както от нарастващите потребности от допълнителна подкрепа, така и от въведените засилени контролни механизми през учебната 2024/2025 година. Чрез Националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование (НЕИСПУО) се проследява спазването на нормативното изискване за формиране на групи за ресурсно подпомагане с до 12 деца и/или ученици със специални образователни потребности.

Не на последно място, ключова роля в системата на приобщаващото образование изпълняват РЦППО. Техните функции обхващат координация, консултиране и предоставяне на методическа подкрепа на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, със специален акцент върху допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности. От началото на учебната 2025/2026 година регионалните екипи за подкрепа към

РЦПППО са реализирали над 90 дейности за методическа подкрепа на детски градини и училища в страната. Само РЦПППО – София-град е осъществил 32 от тях, което подчертава както мащаба на работата, така и активната роля на централните в подпомагането на образователните институции.

Предотвратяването на сегрегацията в училищата е сред водещите приоритети на политиките за приобщаващо образование, насочен към гарантиране на равен достъп до качествено обучение за всички деца. В тази посока ключова роля имат и нормативно регламентираните мерки в Наредбата за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование. С изменения и допълнения на Наредбата от 01.01.2018 г. се предоставят допълнителни средства от държавния бюджет за образователни институции с концентрация на уязвими групи. По този начин на практика се осигуряват допълнителни средства за детските градини и училищата, които се намират в близост до обособени ромски квартали. Средствата за работа с уязвими групи могат да се използват за различни дейности, включително за допълнителни трудови възнаграждения на служителите, ангажирани в екипите за обхващане и задържане на децата и учениците в образователната система, за допълнителни учебни часове по български език в училищата и модули за деца, които не владеят български език в детските градини. Финансирането обхваща и разходи за персонал, ангажиран с мерки за подобряване на достъпа до образование и предотвратяване на риска от отпадане, включително назначаването на образователни медиатори. С измененията от 2023 г. в Наредбата се въведе отделно целево финансиране за назначаването на образователни медиатори, социални работници и/или помощници на учителя. Това подчертава значимостта на дейностите, извършвани в рамките на отделните общности, както и ключовата роля на тези специалисти за насърчаване на редовното посещаване на детска градина и училище и ограничаване на преждевременното напускане на образователната система. През учебната 2023/2024 година в системата на предучилищното и училищното образование са назначени общо 1184 образователни медиатори, а за подкрепа на уязвимите групи през 2023 г. са осигурени 36 078 916 лв. или 18 446 856,83 евро, като за 2025 г. средствата по това перо нарастват до 36 859 143 лв. или 18 845 780,56 евро.

С изменения от 16.05.2025 г. в Наредбата за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование в правилата за разпределение на средствата за работа с деца и ученици от уязвими групи се извършва промяна във финансирането на детските градини и училищата с концентрация на деца и ученици от уязвими групи, като към средствата, определяни на база броя децата/учениците и броя на назначените образователни медиатори, социални работници и/или помощници на учителя към 1 януари на съответната календарна година, се въвежда допълнително финансиране за институция. Осъществяването на промяна цели да се подпомогне допълнително финансирането на най-малките детски градини и училища, които ще разполагат с по-значим ресурс за прилаганите от тях политики.

Паралелно с тези законодателни инициативи, се изпълнява процедура BG05SFPR001-1.006 „Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация в училищата, предотвратяване на вторичната сегрегация и антидискриминация (чрез прилагане на подхода ИТИ)“ по Програма „Образование“ 2021-2027, с бюджет 26 124 851 лв. или 13 357 424,21 евро. Конкретни бенефициенти са общини и училища, определени съгласно Концепциите за интегрирани териториални инвестиции (КИТИ). През 2025 г. са подписани 14 договора на обща стойност 6 273 628 лв. или 3 207 655,06 евро с общини, училища с различна концентрация на уязвими групи и неправителствени организации. Планираните дейности са насочени към десегрегация, предотвратяване на вторичната сегрегация и мерки за антидискриминация. Проектите предвиждат подкрепа за: 1942 ученици от уязвими групи; 2599 ученици и родители от маргинализирани

общности, включително роми; обучение на 539 педагогически специалисти и непедagogически персонал, както и представители на общинска администрация, общински съвети и други заинтересовани страни, за развиване на компетентности за демократична култура, съгласно Референтната рамка за компетенции за демократична култура, прилагане на Хартата на основните права на ЕС и провеждане на менторски дейности. В проектите е отчетено участието на 53 деца и ученици под 18 години, като и 27 педагогически специалисти и непедagogически персонал, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи.

През м. март 2025 г. е обявена процедура BG05SFPR001-1.008 „Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията (чрез подбор)“ по Програма „Образование“ 2021-2027 с бюджет от 28 624 214 лв. или 14 635 328,22 евро. Част от дейностите включват създаване на училищни и местни общности в подкрепа процеса на десегрегация на училищата, обучения за работа в мултикултурна среда, инициативи за мобилност и обмяна на опит, училищни дейности в подкрепа на десегрегацията. Към момента са подадени 33 проектни предложения на обща стойност 19 133 192 лв. или 9 782 645,73 евро. Одобрени са 27 проекта за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ на обща стойност 15 810 742,57 лв. или 8 083 904,31 евро.

По данни на Института по образованието, към м. ноември 2024 г. в детските градини и училищата са назначени 1308 образователни медиатори със средства от държавния бюджет, национални програми на МОН и европейски проекти с министерството като конкретен бенефициент. Данните показват устойчива тенденция към увеличаване на броя на медиаторите, което отразява разширяването на подкрепата за уязвимите групи и засилването на усилията за предотвратяване на образователната сегрегация.

В допълнение, в рамките на Национална програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“, изпълнявана от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДЕУМ), ежегодно се осъществяват редица дейности за осигуряване на транспорт и подкрепящи услуги, предоставяне на учебни пособия и материали, както и мотивационни дейности, свързани с преодоляване на процесите на десегрегация и обхващане на децата и учениците в образователната система. През учебната 2023/2024 година по програмата е осигурен безплатен транспорт за 510 деца и ученици от образователни институции с концентрация на уязвими групи, както и учебни пособия за 1188 деца в предучилищна и начална училищна възраст. Реализирани са 115 мотивационни дейности и 63 инициативи с участието на родители, деца, ученици и институции. Общо 379 родители са включени в дейности за повишаване на мотивацията за редовно посещаване на образователните институции. Назначени са 22 образователни медиатори и друг непедagogически персонал. През 2024 г. са финансирани проекти на 11 общини. Осигурени са транспорт за 525 деца и ученици и учебни материали за 1047 деца, както и назначаването на 21 образователни медиатори и друг персонал. Бюджетът на програмата за 2024 г. е 495 000 лв. или 253 089,48 евро (плюс 5 000 лв. или 2 556,46 евро за мониторинг), а през 2025 г. е увеличен на 700 000 лв. или 357 904,32 евро, като броят на одобрените общини нараства до 13.

За всички деца и ученици, търсеци или получили международна или временна закрила, се осигурява безплатно образование и обучение в държавните и общинските детски градини и училища. За улесняване адаптацията на децата и лицата, търсеци международна закрила в България, Държавната агенция за бежанците (ДАБ) при МС организира провеждането на курсове по български език. В периода м. март – м. април 2024 г. курсовете по български език са провеждани по проект „Подобряване на условията за настаняване и осигуряване на социални дейности за лица, настанени в центровете на

ДАБ при МС“, финансиран по Норвежкия финансов механизъм. За отчетният период са преминали през обучение по български език общо 241 деца, търсеци международна закрила. За учебната 2025-2026 година със съдействието на РУО на МОН са записани в учебни заведения общо 28 деца, търсеци международна закрила.

През разглеждания период продължи и изпълнението на различни национални програми, сред които „Работа на полицията в училищата“, „Детско полицейско управление“ и др. По Националната програма „Работа на полицията в училищата“ са проведени 1570 лекции и беседи в 150 училища. Осъществени са 2 заключителни мероприятия „Ваканция здравей! Да играем безопасно!“ и са проведени 1224 срещи в училища, детски градини и други учебни заведения по темите от програмата. По програма „Детско полицейско управление“ към районните управления на областните дирекции на Министерството на вътрешните работи (МВР) са открити 154 детски полицейски управления (ДПУ), в които се обучават 3213 деца на възраст от 8 до 12 години. Обучението обхваща различни модули, сред които оказване на първа долекарска помощ, детска полицейска лична защита, безопасност на движението по пътищата, здраве, етика и право, социални умения.

Ключов аспект на политиката за приобщаващо образование е осигуряването на достъп за нуждаещите се деца до училищни дейности, включително екскурзии, спорт, свободно време и културни инициативи. Националната програма „Заедно в изкуствата и в спорта“, реализирана за първи път през учебната 2022/2023 година, цели да подкрепи личностното развитие на учениците чрез участие в колективни спортове и изкуства, които стимулират техните интереси, способности и компетентности. Бенефициенти са държавни и общински училища и Националният дворец на децата, а частни училища могат да участват чрез партньорство с държавно или общинско училище. Програмата включва два модула – Модул 1 „Изкуства“ и Модул 2 „Спорт“, прилагани през учебните 2022/2023, 2023/2024 и 2024/2025 години. По модул „Изкуства“ участието се разширява устойчиво през трите учебни години: 2022/2023 г. – 1006 училища, 2080 групи и 24 639 ученици; 2023/2024 г. – 1235 училища, 2514 групи и 29 684 ученици; 2024/2025 г. – 1324 училища, 2720 групи и 30 860 ученици. По модул „Спорт“ участието също нараства през трите учебни години: 2022/2023 г. – 994 училища, 1897 групи и 26 439 ученици; 2023/2024 г. – 1224 училища, 2377 групи и 32 329 ученици; 2024/2025 г. – 1270 училища, 2522 групи и 30 443 ученици.

През учебната 2025/2026 година по Националната програма за първи път е включен трети модул – „Изкуства и спорт за ученици със специални образователни потребности“. Модулът обхваща адаптирани занимания в областта на изкуствата и спорта, насочени към развитие на социалните, емоционалните и двигателните умения на учениците със специални образователни потребности. По него се сформират специализирани групи или отбори, съобразно възрастовите и познавателните особености на учениците, като е допустимо включването на деца от различни възрастови групи според техните специфични потребности и силни страни. Бенефициентите на програмата „Заедно в изкуствата и в спорта“ я определят като изключително полезна, тъй като предоставя широки възможности за участие и изява на учениците в различни направления на изкуствата и колективните спортове.

През м. януари 2024 г. е обявена процедура BG05SFPR001-1.004 „Утвърждаване на интеркултурното образование, чрез култура, наука и спорт“ по Програма „Образование“ 2021-2027, с бюджет от 31 123 577 лв. или 15 913 232,23 евро. Планираната подкрепа обхваща: 12 424 деца и ученици от уязвими групи; 21 270 деца, ученици, родители и други представители на маргинализирани групи като ромската; 3318 педагогически специалисти и непедagogически персонал, които ще бъдат обучени за придобиване, развиване и прилагане на компетентности и умения за демократична

култура. 3996 деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи са получили подкрепа по процедурата, 328 са педагогическите и непедагогически специалисти, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи.

На децата в системата на предучилищното образование всички познавателни книжки се осигуряват безплатно. В системата на предучилищното и училищното образование се осигуряват за безвъзмездно ползване от всички деца и от всички ученици от I до XII клас включително познавателни книжки, както и учебници и учебни комплекти и електронно четими учебници при условия и по ред, определени от Министерския съвет, за учебните предмети от общообразователната подготовка, за учебните предмети Майчин език, Религия и Хореография и за специалните предмети за учениците със сензорни увреждания.

За децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от населени места, в които няма детска градина или училище, задължително се осигуряват средства от държавния бюджет за транспорт до най-близката детска градина или училище, което провежда обучение в съответната група или в съответния клас, и обратно. Средства от държавния бюджет за транспорт се предоставят и за ученици, които пътуват ежедневно до училище в друго населено място в същата или съседна област, когато там се обучават по професия, която не се предлага в населеното им място, или когато се обучават по защитена професия или такава с очакван недостиг на кадри, за която в тяхното населено място няма организирано професионално обучение.

Както вече беше посочено, от м. април 2022 г. са премахнати таксите за хранене на децата в детските градини и яслите. Това на практика осигурява безплатно изхранване на всички деца от 3-месечна до 6-годишна възраст в тези институции в България. Децата получават две основни закуски – сутрешна и следобедна, и обяд, в съответствие с нормативните изисквания.

За подпомагане храненето на децата в задължително предучилищно образование и на учениците от I до IV клас в държавните и в общинските детски градини, училищата и центровете за специална образователна подкрепа, също се осигуряват средства от държавния бюджет. Тези средства се предоставят въз основа на норматив за дете или ученик, определен с акт на МС на Република България. С предоставените средства се осигурява закуска, мляко, зеленчуци и/или плодове на децата и на учениците или се подпомага обедното хранене на учениците от I до IV клас, както и могат да се допълват средствата за обедно хранене на учениците от I до IV клас в целодневна организация на учебния ден.

С решения на МС за приемане на стандартите за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели за последните три години нормативът за подпомагане на храненето на децата от предучилищните групи и на учениците от I до IV клас е определен на 207 лв. или 105,84 евро. За бюджетната 2026 г. е предвиден норматив в размер на 106 евро на дете/ученик. Педагогическият съвет във всяка образователна институция, след като вземе предвид становището на обществения съвет, определя вида на закуската – основна или подкрепителна – която ще се осигурява в детската градина, училището или центъра за специална образователна подкрепа. В рамките на една институция може да се предоставя само един от двата вида закуски. В допълнение, Министерството на здравеопазването (МЗ) е разработило и утвърдило рецептурници и ръководства за здравословно хранене на деца в различни възрастови групи, които се прилагат от детски градини и училища.

Правната рамка в България, наред със съответните регламенти на ЕС, включва и Наредбата за условията и реда за прилагане на схемите за предоставяне на плодове и зеленчуци и на мляко и млечни продукти в образователните институции – схемите

„Училищен плод“ и „Училищно мляко“⁷. По тези схеми в образователните институции се предоставят мляко и млечни продукти, както и плодове и зеленчуци, финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието и от държавния бюджет. Всички ученици от начален етап (I–IV клас) получават безплатно предвидените продукти.

3.3. Достъп до здравеопазване

Политиката за майчино и детско здраве е основен приоритет и за целта се изпълняват редица секторни стратегически документи. Приетата през 2023 г. Национална стратегия за детско и юношеско здраве и педиатрична грижа 2030 г. осигурява интегритет на прилаганите до момента мерки и предвижданите интервенции. Приоритетите на Стратегията са насърчаване на здравословен начин на живот, ефективна профилактика и превенция на заболяванията и уврежданията, изграждане на интегрирана система за комплексна педиатрична грижа, както и развитие на човешките ресурси в областта на детското здравеопазване. През 2024 г. е приет и План за действие за периода 2024-2026 г. за изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ) 2021-2030. В него са предвидени дейности, свързани с повишаване на информираността по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите за децата, повишаване на знанията и уменията за здравословен начин на живот на подрастващите и младите хора и превенция на рисковото поведение.

Ежегодно чрез бюджета на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) се осигурява изпълнението на медицински и здравни дейности по програми „Майчино здравеопазване“ и „Детско здравеопазване“, чрез които в рамките на регламентиранията профилактични прегледи се извършва проследяване на здравословното състояние и развитие на децата и бременните.

Табл. № 2 Обхват с профилактични прегледи в периода 01.01.2024 г. – 30.09.2025 г.

Период	Брой прегледи по програма „Детско здравеопазване“	Брой прегледи по програма „Майчино здравеопазване“
01.01. – 31.12.2024 г.	1 717 608	297 193
01.01. – 30.09.2025 г.	1 304 614	218 878

Източник: НЗОК

В Плана за действие за периода 2024-2026 г. към НППМДЗ 2021-2030 г.⁸ са заложили редица мерки и дейности за подобряване на обхвата и достъпа на деца и бременни жени до здравни грижи и услуги, подобряване на психичното здраве на децата, подобряване на компетенциите на медицинските и немедицинските специалисти в областта на майчиното и детско здраве, както и развитие на здравните и интегрираните здравно-социални услуги.

С неонатален слухов скрининг през 2025 г. са обхванати 47 032 деца (47 125 през 2024 г.), като средният национален обхват възлиза на 97,0% при целева стойност от 95,0% за 2026 г. В рамките на биохимичния скрининг при бременни жени за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежки дефекти на коремната стена през 2025 г. са проведени 11 223

⁷ ПМС № 251/27.09.2016 г.

⁸ ПМС № 262/04.04.2024 г.

изследвания и консултации (12 622 през 2024 г.).

В Здравно-консултативните центрове (ЗКЦ) ежегодно се предоставят консултации от медицински и немедицински специалисти (лекари, психолози и социални работници), като се отчита нарастваща потребност и устойчива тенденция за увеличаване на обхвата на услугите. През 2025 г. комисиите за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа за деца с хронични заболявания са изготвили 1552 индивидуални медико-социални плана за деца с диабет, вродени хематологични, сърдечни и неврологични заболявания, както и за недоносени деца (1436 през 2024 г.).

През 2025 г. са изготвени 7079 оценки на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата, което потвърждава стабилно високо равнище на дейността спрямо предходните години (6672 през 2024 г. и 6658 през 2023 г.). Данните показват устойчив ръст и запазване на висок обем на консултативната дейност в ЗКЦ, като общият брой консултации през 2025 г. достига 17 998, при сходни стойности през 2024 г. (17 873) и 2023 г. (17 886). В допълнение са извършени 137 домашни посещения за деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца до 1-годишна възраст, като част от мерките за осигуряване на непрекъсната и достъпна грижа.

През 2024 г. са създадени 2 нови центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ) в Стара Загора и Кърджали, както и увеличен капацитетът на 5 ЦКОДУХЗ в градовете Благоевград, Бузовград, Сливен, Силистра и Хасково. През 2025 г. се разшири капацитетът на още 2 ЦКОДУХЗ, като на ЦКОДУХЗ в гр. Стара Загора допълнително се осигури възможност за предоставяне на стационарни дългосрочни грижи за рехабилитация на деца за период до 6 месеца, както и на палиативни грижи, а на ЦКОДУХЗ – Видин се разшири капацитетът за предоставяне на амбулаторна медицинска и психосоциална рехабилитация. През 2024 г. и 2025 г. в 12-те ЦКОДУХЗ продължава да се предоставя универсален достъп до качествени здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания. Очертава се тенденция на устойчивост в ръста на дейността на ЦКОДУХЗ. През 2025 г. са обхванати с 10% повече деца. Здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация в центровете са получили 3519 деца, при 3154 деца през 2024 г. Продължава положителната тенденция за увеличение (с 8,4% спрямо 2024 г.) на броя на преминалите деца с увреждания и тежки хронични заболявания, на които е проведена диагностика и физикална терапия и рехабилитация в амбулаторния блок – 2986 деца през 2025 г. С мобилни услуги за предоставяне на специализирани медицински грижи в домашна среда или в социални услуги за резидентна грижа, вече са обхванати 218 деца, което е със 79% повече от 2024 г.

Броят на децата, които са преминали през стационарния блок, се е увеличил със 18%. През 2025 г. са преминали 130 деца до 1 година, на които са оказани специални грижи – комплексно лечение на недоносени деца. Продължително стационарно лечение след проведено активно болнично лечение са преминали 57 деца, а 70 деца са преминали за стационарна физикална терапия и рехабилитация. На 14 деца в терминално състояние са предоставени и специализирани палиативни грижи. През обученията за поемане на грижата за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда са преминали 3723 родители, което е с 18% повече спрямо 2024 г. Тези факти потвърждават засиления фокус на ЦКОДУХЗ върху укрепването на родителския капацитет. През 2025 г. с 10% повече са преминалите деца и родители, ползвали жилищния блок.

С цел подобряване на достъпа до здравни грижи за здравно неосигурени бременни жени и намаляване на детската смъртност чрез засилена превенция, скрининг,

профилактика и ранна диагностика на предотвратими рискове по време на бременността, през 2024 г. бяха приети промени в Наредба № 26 от 14 юни 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени. С измененията е увеличен броят на профилактичните прегледи, разширен е пакетът от медико-диагностични изследвания и е създадена възможност здравнонеосигурените бременни жени да ползват двукратно за срока на бременността здравни услуги за хоспитализация при необходимост по клинична пътека (КП) „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“.

По данни на НЗОК през 2025 г. са родили 9614 здравно неосигурени бременни жени, при 8052 през 2024 г. Продължава тенденцията за увеличаване на обема на предоставените профилактични прегледи – през 2025 г. са извършени 8113 прегледа, при 7395 прегледа през 2024 г. Нарастването на дейностите по чл. 82, ал. 1, т. 2 от Закона за здравето е пряко свързано с измененията и допълненията на Наредба № 26, с които от 2024 г. е разширен обхватът на акушерската помощ за здравно неосигурени бременни жени. Промените включват увеличаване на броя на профилактичните прегледи от 1 на до 4 за срока на бременността, разширяване на пакета от медико-диагностични изследвания, както и осигуряване на достъп до болнична медицинска помощ не само по КП „Раждане“, но и до два пъти по КП „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“.

С Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 26 от 2007 г.⁹, се разширяват скрининговите програми, като целта е повече деца с вродени редки заболявания да бъдат откривани във възможно най-ранен етап, с което да се създаде възможност за навременно лечение и намаляване на усложненията и инвалидизацията на засегнатите деца.

За подобряване на компетенциите на медицински и немедицински специалисти, работещи в областта на майчиното и детско здраве, са извършени следните дейности: разработена е програма и проведено продължаващо обучение за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от домовете за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) и ЦКОДУХЗ за прилагане на съвременни подходи за ранна интервенция при деца с увреждания; разработени и внедрени от ЦКОДУХЗ са програми за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания; разработени са учебни програми и обучителни материали по теми от областта на ранното детско развитие, промоция на здравето и профилактиката за провеждане на тематични курсове за продължаващо обучение на специалисти от детските ясли, общопрактикуващи лекари и педиатри от извънболничната медицинска помощ, включително и с цел ранно откриване на проблеми в психичното развитие и насочване за ранна интервенция. През 2024 г. и 2025 г. са проведени два курса за продължаващо обучение на тема „Ранно детско развитие – особености, ранно откриване и превенция на проблеми и нарушения в развитието“, с участието на 60 медицински и немедицински специалисти от детските ясли.

НЗОК продължава да финансира лекарствените продукти за домашно лечение на лица до 18-годишна възраст, съобразно терапевтичните показания и ограниченията в Приложение № 1 на позитивния лекарствен списък. През 2024 г. за лекарствени продукти за домашно лечение са изплатени 112 435 930 лв. или 57 487 578,16 евро за 22 271 здравноосигурени лица (ЗОЛ) под 18 години, от които 2761 с редки заболявания. За периода м. януари – м. септември 2025 г. са изплатени 86 334 771,46 лв. или 44 142 267,71 евро за домашно лечение на 19 848 ЗОЛ, от които 2525 с редки заболявания. За диетични храни за специални медицински цели (ДХСМЦ) през 2024 г. НЗОК е изплатила

⁹ Обн., ДВ, бр. 50 от 2024 г.

3 246 552,46 лв. или 1 659 935,91 евро за 2025 ЗОЛ, включително 499 с редки заболявания. За първите девет месеца на 2025 г. сумата е 2 788 567,15 лв. или 1 425 771,74 евро за 1882 ЗОЛ, от които 492 с редки заболявания. Данните показват стабилен обхват на подпомаганите лица и устойчиво финансиране на терапевтичните и хранителни нужди на децата.

Лечението на редки заболявания с лекарствени продукти и ДХСМЦ, започнало преди навършване на 18-годишна възраст, продължава да се заплаща и след навършването на тази възраст до приключване на лечението. През периода 01.01.2024 – 31.12.2024 г. са одобрени 1297 случая, а за периода 01.01.2025 – 30.09.2025 г. – 1152 случая. Данните показват устойчиво високо равнище на подкрепа за пациентите с редки заболявания в прехода от детска към зряла възраст.

Във фокуса на дейностите в тази област на политиката е и осигуряването на патронажна грижа за бременни жени и семейства с малки деца. През 2024 г. НЦОЗА изготви и предостави на МЗ анализ на обема, вида и начина на предоставяне на патронажните грижи за бременни жени и малки деца. Анализът включва предложения за възможни варианти на национален модел и препоръка избраният модел да бъде обсъден и разработен с участието на широк кръг заинтересовани страни, професионални организации, експерти и специалисти, ангажирани с предоставянето на този тип услуги.

В рамките на дейностите по разработване на национален модел за патронажна грижа, с експертната подкрепа на НЦОЗА, е изготвен адаптиран вариант на програмата „Заедно – здраво бебе, здраво бъдеще“ (ЗЗБЗБ) и са обсъдени възможности за прилагането му в Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве, разкрити по НППМДЗ.

През 2025 г., с техническата подкрепа на УНИЦЕФ България по Споразумение за партньорство, към НЦОЗА са сформирани екипи за обсъждане на препоръчаните възможни варианти и е разработена рамка на национален модел за патронажна грижа. След експертно обсъждане със заинтересовани страни по компетентност, от НЦОЗА е изготвен финален вариант на модела за патронажна грижа. В рамките на проекта за разработване на рамка на национален модел за патронажна грижа, екип от експерти към НЦОЗА (Медицински университет (МУ)-Варна, МУ-София, МУ-Плевен, НЦОЗА) направи експертен преглед, адаптация и оценка на приложимостта на пакет обучителни модули за патронажна грижа по международна програма и разработи учебна програма за специалисти, предоставящи патронажна грижа.

Опазването на общественото здраве посредством промоция на здравето и профилактиката, включително превенция на заразните болести чрез имунизация, е основна държавна политика, провеждана от МЗ. В страната се извършват задължителни имунизации и реимунизации срещу 11 заразни болести в съответствие с препоръките на Европейския център за превенция и контрол на заболяванията и Разширената програма на СЗО за имунизациите. Ваксините за задължителни имунизации и реимунизации се осигуряват с публични средства от МЗ за обхващане на всички подлежащи лица, независимо от здравноосигурителен статус, религия, етническа принадлежност, както и лица, на които е разрешено дългосрочно или постоянно пребиваване в Република България, чужденците с предоставен статут на бежанец, хуманитарен статут и право на убежище. Изпълняват се и национални програми за имунизация с препоръчителни имунизации срещу ротавирусен гастроентерит и човешки папилома вируси, като с публични средства се осигуряват безплатни ваксини и тяхното поставяне на лица от определени целеви групи при заявено желание от страна на родител/настойник.

С цел популяризиране на ваксинопрофилактиката, повишаване на знанията на медицинските специалисти, здравните медиатори и родителите, както и увеличаване на имунизационния обхват, се реализират следните дейности:

- създадена и поддържана е специализирана интернет страница на МЗ – „Плюс Мен – сайт за имунизациите в България“, предоставяща актуална и достоверна информация за задължителните и препоръчителните имунизации¹⁰;
- провеждат се онлайн обучения по въпросите на имунизациите и ваксините за медицински специалисти от неонатологични и родилни отделения, както и за общопрактикуващи лекари;
- разработват се и се разпространяват информационни и обучителни материали за медицински специалисти, здравни медиатори и родители, насочени към рисковете от ваксинапредотвратимите заболявания, възможните усложнения и ползите от имунопрофилактиката;
- организират се регионални срещи с общопрактикуващи лекари, неонатолози, медицински специалисти от здравните кабинети в училища и детски градини, здравни медиатори и здравни журналисти по теми, свързани с ваксинапрофилактиката;
- със съдействието на СЗО за България, Медицински университет – Пловдив, Българското сдружение по иновативна медицина и МЗ е разработено и разпространено „Помагало за лекари – Ваксините: въпросите, на които отговаряме всеки ден“;
- осигурява се провеждане на имунизации с мобилни екипи, съгласно Националния имунизационен календар, за лица до 18-годишна възраст без избран общопрактикуващ лекар, с пропуски в имунизациите или живеещи в трудно достъпни райони.

Във връзка с гарантирането на психичното здраве на децата са предприети мерки за развитие на детско-юношеска психиатрия и разширяване на обхвата на предоставяните дневни психиатрични грижи и грижи в общността за деца и юноши с психични разстройства. През 2024 г. към Държавна психиатрична болница (ДПБ) – Ловеч е открит нов детско-юношески дневен стационар с капацитет 10 места. С това се разширява достъпът до консултиране и дневни психиатрични грижи за деца и юноши, без откъсване от обичайната им жизнена среда, като услугата става достъпна и в още една област на страната. Към момента дневни детско-юношески стационари функционират в гр. София (4 центъра), както и по един в градовете Варна, Пловдив, Русе и Ловеч. Допълнително през 2024 г. е проведено специализирано обучение на 36 медицински специалисти, насочено към превенция и ранна интервенция при продромни на психоза в юношеска възраст, рискови фактори за суицидно поведение, хранителни разстройства, разстройства, свързани с половата идентичност, шизофрения и афективни разстройства, както и прилагане на мултидисциплинарен подход при суицидно поведение в юношеството.

През същата година е създаден Експертен съвет по детска психиатрия с участието на водещи специалисти в областта. Разработен е проект на медицински стандарт по специалността „Детска психиатрия“, който е утвърден с Наредба от 18.12.2025 г. Чрез този стандарт се създаде правна регламентация на принципите, критериите за извършването на медицинските дейности в обхвата на медицинската специалност „Детска психиатрия“, изискванията към структурите, персонала, оборудването и дейността, чрез които да се гарантира достъпа на децата до психиатрична помощ съобразно изискванията на съвременната медицинска практика и развитието на здравната система в Република България. Регламентирани са дейностите по детска психиатрия, осъществявани от лекарите детски психиатри, които включват: планирани консултации, спешни консултации, кризисни интервенции, назначаване на допълнителни изследвания и консултации, съветване на родители, психообучение на родители и деца, назначаване и водене на психиатрична медикаментозна терапия,

¹⁰ <https://plusmen.bg/>

насочване за и/или водене на психотерапия, консултиране (методическа помощ) на други медицински специалисти и експертна дейност.

В медицинския стандарт по „Детска психиатрия“ е очертан обхвата на дейностите по профилактика, ранна диагностика, лечение и проследяване на пациенти от 0 до 18-годишна възраст с психични разстройства. Ранната диагностика на психичните разстройства в детската възраст е от особено голямо значение за терапевтичните интервенции и прогнозата за развитието им. По тази причина в стандарта се обръща особено внимание на скрининга и ранната диагностика с цел превенция на късните последици от психичните разстройства. За постигането на комплексно обслужване на пациентите и техните семейства са описани дейностите, свързани с интердисциплинарното сътрудничество между лекарите с призната специалност по „Детска психиатрия“ и тези, притежаващи други медицински специалности, като „Психиатрия“, „Педиатрия“, „Обща медицина“, „Детска неврология“ и др. Необходимостта от работа в екип с цел ефективно и пълноценно обслужване на пациентите е ясно и точно отбелязана в стандарта, като е изрично посочено, че в екипите се включват специалисти по здравни грижи, психолози и други специалисти, които по преценка на детския психиатър могат да участват в лечебния процес. Детайлно са специфицирани изискванията за осъществяване на дейностите по детска психиатрия в извънболничната и болничната медицинска помощ по отношение на материалната база и медицинския и немедицински персонал, като са разписани количествени и качествени критерии за оценка на дейността.

През 2025 г. стартира дейността на Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с високорисково поведение и потребност от специални здравни грижи в гр. Кюстендил. Това е интегрирана здравно-социална услуга, в която ще се предоставя консултативна, терапевтична и друга високо квалифицирана подкрепа за деца с високо рисково поведение и потребност от специални здравни грижи, както и възможност за предоставяне на временна резидентна грижа в случай на необходимост от 24-часова непрекъсната грижа и подкрепа. През 2025 г. в центъра е предоставяна специализирана грижа за 14 деца с високорисково поведение и потребност от специални здравни грижи. От тях на 4 деца е предоставена резидентна грижа, а на 10 деца от общността са предоставени услуги по терапия и рехабилитация. Предстои изграждането на още пет такива центъра – два в гр. София, два в гр. Варна и един в гр. Русе. Към момента се провежда обществена поръчка за инженеринг (проектиране, строителство и авторски надзор), като изграждането, оборудването и обзавеждането ще се финансират от републиканския бюджет.

От НЦОЗА е разработен алгоритъм за оценка, мониторинг и скрининг на нарушения в нервно-психичното развитие в ранна детска възраст и за ранно откриване на аутизъм в извънболничната медицинска помощ. През 2024 и 2025 г. са проведени обучения в рамките на две научно-приложни конференции, в които са участвали над 1200 общопрактикуващи лекари и педиатри. През 2024 г., със съдействието на Националното сдружение на общопрактикуващите лекари в България (НСОПЛБ), разработените от НЦОЗА образователни и методични материали за ранно идентифициране на проблеми в развитието и поведението и насочване за ранна интервенция са разпространени сред 54 общопрактикуващи лекари, преминали курсове за продължаващо обучение. За 27 от тях са проведени супервизии по конкретни клинични случаи. На педагози и медицински сестри от три детски ясли в гр. София, преминали тематично продължаващо обучение в НЦОЗА за идентифициране на затруднения и нарушения в развитието при деца, са проведени общо пет супервизии.

През 2025 г. е създадена нормативна възможност за заплащане с публични средства на лекарствени продукти по лекарско предписание за домашно лечение на

остри инфекциозни заболявания, включително антибактериални лекарствени продукти, на територията на страната на лица до 7-годишна възраст. Тази мярка има за цел намаляване на преките плащания на пациентите за лекарствени продукти, тъй като децата до 7-годишна възраст са най-уязвими на остри инфекциозни заболявания. От 01.07.2025 г. до 30.09.2025 г. 719 деца са получили лекарствена терапия с лекарствени продукти на стойност 14 309,62 лв. или 7 316,39 евро.

Подобряването на достъпа до здравна грижа за децата с увреждания е сред ключовите направления на политиката в тази област. В тази връзка, осигурени са целенасочени услуги за рехабилитация и физиотерапия за всички деца с увреждания, чрез шестнадесет броя КП, осъществявани по договор с НЗОК от 143 лечебни заведения (Специализирани болници за рехабилитация, Многопрофилни болници за активно лечение с разкрити отделения по Физикална терапия и рехабилитация). Извън предоставяните чрез НЗОК услуги за рехабилитация и физиотерапия за всички деца, включително за децата с увреждания, допълнително МЗ осигурява устойчивост на разкритите до момента ЦКОДУХЗ, както и предприема мерки за създаване на нови центрове.

По отношение на осигуряването на по-добър достъп до интегрирани здравно-социални услуги бяха създадени 6 нови интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с увреждания, с потребност от постоянни медицински грижи, които стартираха дейност през 2024 г. В тези услуги се осигурява 24-часова медицинска помощ за деца с тежки увреждания, които не могат да бъдат отглеждани в семейна среда. Освен това, както беше посочено, за деца с високорисково поведение и специални здравни нужди е създаден специализиран център, предоставящ консултации, терапия и временна резидентна грижа, при необходимост. През 2025 г. на 53 деца са осигурени интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, като 50 от децата, получили грижа, са с трайни увреждания и потребност от постоянни медицински грижи, а 3 от децата са с високорисково поведение. На 12 деца от общността с високорисково поведение са предоставени консултативни и терапевтични почасови услуги.

С цел повишаване квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства, НЦОЗА разработи информационни и обучителни материали, насочени към прилагането на ефективни практики и семейно-ориентиран подход за ранна интервенция. В тази връзка, НЦОЗА проведе курс за продължаващо обучение на тема „Програми и подходи за ранна детска интервенция“, в който участваха 135 медицински и немедицински специалисти от 10 ЦКОДУХЗ в страната, както и от ДМСГД – гр. Кърджали и гр. Стара Загора. Изготвен е информационен материал за повишаване информираността по темата на общопрактикуващи лекари и педиатри от извънболничната медицинска помощ, медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ, ЗКЦ и детски ясли. За допълнително повишаване на професионалната компетентност за оценка на стреса и стратегиите за справяне при родители на деца с увреждания, през 2024 г. беше разработена учебна програма и материали и проведено сертификационно обучение на специалисти от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ за прилагане на българската версия на теста Parenting Stress Index™ – Fourth Edition (PSI-4), с участието на 11 психолози от ЦКОДУХЗ и супервизор – клиничен психолог от НЦОЗА. НЦОЗА разработи и образователен материал за повишаване компетентността на специалистите от ЦКОДУХЗ в областта на превенцията на институционализацията на грижите за деца в ранна възраст, включително деца с увреждания и хронични заболявания.

С цел повишаване на знанията и уменията за работа на терен на здравните медиатори са проведени три онлайн обучения по темите ХИВ и други сексуално предавани инфекции, в които са участвали 107 медиатори от 78 общини. В рамките на

информационна кампания чрез беседи и разпространение на материали ромските здравни медиатори са достигнали до над 600 души. През отчетния период бе финализирано изпълнението на проект BGLD-1.006-0001 „Здравеопазване за всички“, реализиран по Програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвимите групи“, финансирана от Европейското икономическо пространство 2014-2021 г. По проекта бе апробиран модел за работа на здравни медиатори в лечебни заведения с цел подпомагане на медицинските екипи и осъществяване на посредничество при предоставянето на здравни услуги. Общо 235 здравни медиатори са преминали надграждащо обучение по специално разработения модул „Здравни медиатори, работещи в болнични заведения“, който от учебната 2023/2024 година е включен в задължителната програма за първоначално обучение на новите здравни медиатори във Факултета по обществено здраве на Медицинския университет – София. Моделът е апробиран с участието на 27 здравни медиатори в родилните и детските отделения на 13 лечебни заведения в 11 общини и е оценен като добра практика от медицинските екипи и пациентите. През 2024 г. броят на здравните медиатори, финансирани чрез делегиран бюджет, е 332, разпределени в 156 общини. През 2025 г. броят им нараства до 352, като те продължават да бъдат разпределени в същия брой общини – 156.

По отношение на достъпа до здравни услуги за децата, търсеци международна закрила в България, през 2025 г. на 573 непридружени деца, настанени в Сигурните зони на ДАБ при МС, е определен общопрактикуващ лекар, който проследява здравословното им състояние и при необходимост ги насочва към специалисти. В регистрационно-приемателните центрове на ДАБ при МС функционират здравни кабинети, в които медицински специалисти извършват първоначални прегледи и изследвания на децата, търсеци закрила в страната. Същевременно продължава да съществува съществено предизвикателство, свързано с липсата на надеждни данни за имунизационния статус на децата. Значителна част от тях пристигат от държави като Афганистан, Сирия и Мароко, където здравните системи и имунизационните календари се различават. Това създава затруднения при планирането и провеждането на последващи имунизации и реимунизации.

3.4. Достъп до здравословно хранене

С оглед гарантиране на здравословното хранене на подрастващите, успоредно с въведените нормативни изисквания, се предприемат действия, свързани с повишаване на информираността по проблемите на здравословното хранене на децата и учениците (обучителни семинари, здравно-образователни материали по прилагане на действащата нормативна уредба и рецептурници за отделните възрастови групи).

През 2024 г. са обнародвани изменения и допълнения в Наредба № 2 от 7 март 2013 г. за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 3 години в детските заведения и детските кухни¹¹, с които се гарантира приема на разнообразна храна чрез ежедневното меню и препоръчителните стойности за среднодневен прием на енергия, общ белтък, мазнини и въглехидрати. Въвеждат се и изисквания по отношение на използваните храни в детските заведения и осигуряване на възможност за диетично хранене, съгласно поставената медицинска диагноза и лекарски указания за хранителния режим.

Обнародвана е и Наредба № Н-3 от 3 октомври 2025 г. за здравословно хранене на учениците¹², която регламентира изискванията за здравословно хранене на учениците

¹¹ Обн., ДВ, бр. 28 от 2013 г., изм. и доп. ДВ, бр. 85 от 8 октомври 2024 г.

¹² Обн., ДВ, бр. 85 от 2025 г.

в училищните столове, бюфети, автомати за храни и напитки, както и при организирано хранене на учениците чрез кетъринг. Наредбата въвежда задължителни изисквания за пълноценност, разнообразие и хранителна стойност на предлаганите храни, с акцент върху ежедневното включване на плодове, зеленчуци, пълнозърнести храни, мляко и млечни продукти и ограничаване на храни с високо съдържание на сол, захар и мазнини. Наредбата предвижда менютата да се изготвят с участието на медицински специалист и/или технолог по хранене и поставя основата за здравословно хранене на учениците като част от политиките за профилактика и поддържане на общественото здраве.

От гореизложеното е видно, че законодателно са регламентирани специфичните изисквания към безопасността и качеството на храните, предлагани в детските заведения, училищните столове и обектите за търговия на дребно на територията на училищата и на детските заведения, както и към храни, предлагани при организирани мероприятия за деца и ученици. По този начин е гарантирано, че в детските заведения се предлагат висококачествени храни, които са произведени при строго спазване на изискванията за спецификацията им.

През 2025 г. качеството и безопасността на храната, предлагана в училищните столове и бюфети, е приоритет в дейността на контролните органи в Република България: Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ) и РЗИ. Контролната дейност е насочена не само към предотвратяване на рискове за здравето, но и към гарантиране на високо качество на храната, съобразено с възрастовите особености и нуждите на учениците. Чрез координираните действия на контролните органи, качеството на храненето в училищна среда се разглежда като ключов елемент от политиките за обществено здраве и профилактика, с пряко значение за формирането на здравословни хранителни навици и за дългосрочното здраве на учениците.

Паралелно със законодателните мерки са разработени и публикувани сборници с рецепти за приготвяне на здравословни храни за трите възрастови групи, които осигуряват прилагането на съответните наредби. Към края на 2025 г. на българския пазар са налични и достъпни три национални сборника, които подпомагат здравословното хранене на децата по възрастови групи: „Сборник с рецепти и ръководство за здравословно хранене на деца до 3-годишна възраст“, който съдържа научно обосновани насоки, примерни менюта и рецепти за кърмачета и малки деца; „Сборник с рецепти и ръководство за здравословно хранене на деца от 3 до 7-годишна възраст“, съдържащ ръководство, примерни менюта и рецепти за деца в предучилищна възраст; както и „Сборник рецепти за ученическите столове и бюфети“, насочен към организираното хранене на учениците. Цитираните издания могат да бъдат намерени чрез онлайн книжарници, специализирани сайтове за професионална литература, чрез дистрибутори и в библиотеки, което гарантира реален достъп на специалисти, институции и родители до научна информация за здравословно хранене на децата.

Ежегодно се извършват и здравно-образователни дейности под различна форма, в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести (НППХНБ) по фактор „Нездравословно хранене“. По региони РЗИ провеждат редица кампании за здравословно хранене на деца и превенция на хронични незаразни болести, отбелязват се международните дни за борба със затлъстяването.

През 2025 г. експерти от НЦОЗА участваха в разработване на План за съвременно здравно образование в българското училище с включен модул Хранене. Целта е чрез надграждане на знания учениците от 1 до 12 клас да придобият умения и информираност за изграждане на здравословен хранителен модел, който да осигури дългосрочно добро здраве, включително превенция и профилактика на затлъстяванията и метаболитните заболявания.

С цел повишаване информираността на бременните жени, родителите и

семействата по въпросите на здравословното хранене и кърменето, НЦОЗА проведе тематичен курс за продължаващо обучение на медицински и немедицински специалисти на тема „Роли и взаимодействия в защитата, подкрепата и насърчаването на кърменето“. През 2024 и 2025 г. НЦОЗА участва експертно в обученията за специалисти в подкрепа на кърменето, организирани от Национална асоциация „Подкрепа за кърмене“, с модул „Основи на комуникацията и консултативни умения“. В изпълнение на Националните програми за превенция на хроничните незаразни болести (2021-2025) и за подобряване на майчиното и детско здраве (2021-2030), НЦОЗА изпълни редица дейности, свързани с подкрепата и насърчаването на кърменето. Разработен е и информационен постер „Кърменето – най-доброто начало за твоето бебе“, предназначен за разпространение в кабинетите на общопрактикуващите лекари, педиатри, АГ-специалисти и родилни отделения с цел подобряване на информираността на бъдещите и настоящи родители по въпросите на кърменето.

С оглед осигуряване на здравословно и пълноценно хранене на деца от 10 месеца до 3 години се предоставят ваучери, срещу които децата от уязвими групи получават обедно хранене от детските кухни по процедура BG05SFPR003-1.006 „Детска кухня“ по Програма „Храни и основно материално подпомагане“ 2021-2027. Фокусът е върху децата, които са обект на социално подпомагане – деца от домакинства с ниски доходи, деца с увреждания, деца, лишени от родителски грижи, деца, които живеят в лоши жилищни условия, в риск от изоставяне и други, за които не е осигурено хранене по друг ред. Процедурата се реализира от Агенцията за социално подпомагане (АСП) в партньорство с общини и райони на общини на територията на страната. Бюджетът на операцията е в размер на 7 152 828,54 лв. или 3 657 183,16 евро, а срокът за нейното изпълнение е удължен до края на 2027 г. Първоначално са подписани споразумения с 40 общини, заявили намерение за участие в проекта. Към края на 2025 г. са подписани допълнителни споразумения с 24 общини, като 22 от тях реално изпълняват дейности по проекта. От стартирането на проекта до края на 2025 г. са издадени 170 098 ваучери за 1262 деца.

В допълнение, от 12.12.2024 г. по Програма „Храни и основно материално подпомагане“ 2021-2027 се изпълнява проект BG05SFPR003-1.007-0001-C02 „Подкрепа за най-малките“, по който лица и семейства с материални затруднения, очакващи дете, се подкрепят със стоки и вещи за осигуряване на базовите потребности на децата. Размерът на предвиденото финансиране за закупуване на детските продукти и артикули възлиза на 1 818 000 лв. или 929 528,64 евро. За раздаване на пакетите за новородени бюджетът е в размер на 254 520 лв. или 130 134 евро. Пакетите са условно разделени на две части – първа част за деца на възраст от 0 до 6 месеца и втора част за възраст от 6 месеца до 1 година. По данни на АСП, към края на 2025 г. са раздадени пакети на 5000 деца на възраст от 0 до 6 месеца и на 2432 деца на възраст от 6 месеца до 1 година.

Заедно с предоставянето на материална помощ по Програма „Храни и основно материално подпомагане“ се осигурява съпътстваща подкрепа за крайните получатели, съобразена с индивидуалните им потребности и насочена към дългосрочно преодоляване на социалната изолация и бедността. В рамките на изпълнението на процедура „Детска кухня“ и проект „Подкрепа за най-малките“ към края на 2025 г. са реализирани широк спектър от съпътстващи мерки в подкрепа на крайните получатели – общо 14 303 съпътстващи мерки, насочени към удовлетворяване на специфичните потребности на децата и техните семейства.

3.5. Достъп до жилищно настаняване

Както бе посочено, прегледът на изпълнението на дейностите откроява

осигуряването на достъп до жилищно настаняване като област на въздействие, в която е необходимо задълбочаване на усилията и предприемането на допълнителни действия. Налице е необходимост от комплексен и координиран подход, който да отговори както на натрупаните проблеми в тази област, така и на нововъзникващите икономически, демографски и социални тенденции. В този контекст, Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) е в процес на разработване на Национална жилищна стратегия. Тя ще представлява основополагащ рамков документ за развитието на жилищния сектор в България, който ще очертае дългосрочната визия и приоритети в областта на жилищната политика. Стратегията ще включва цялостен пакет от цели на държавната жилищна политика, необходимите инструменти за тяхното постигане, както и ясно разпределение на отговорностите между всички заинтересовани страни – държавни институции, общини, частния бизнес, неправителствения сектор и гражданите. В тази посока беше реализиран проектът „Създаване на мрежа и инструменти за комуникация и взаимодействие между администрация и граждани за отговорни жилищни решения“, в партньорство между МРРБ и фондация „Подслон за човечеството“ (Хабитат България). Паралелно с това, министерството планира реализацията на мерки, насочени към подобряване на жилищните условия на семейства в уязвимо положение. Сред тях са създаването и въвеждането в национален мащаб на услугата „жилищен медиатор“, както и предоставянето на безлихвено финансиране за жилищни подобрения на семейства с деца с ниски доходи – при поэтапна реализация с пилотни проекти, в срок до 2030 г. и при наличие на осигурен бюджетен ресурс.

В Закона за държавния бюджет на Република България за 2025 г. е предвиден финансов ресурс за енергийно обновяване на многофамилни жилищни сгради в размер на 2,5 млрд. лв. или около 1,28 млрд. евро. В процес на разработване е нова Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, която се предвижда да стартира през 2026 г.

В процес на изпълнение е процедура „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап I“ по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България. Одобрените до момента проектни предложения по Етап I са 762. Процедурата бе достъпна за кандидатстване от сдружения на собствениците на многофамилни жилищни сгради на територията на цялата страна – в 28 области и 265 общини, чрез партньорство с общинската администрация. С ПМС № 22 от 29.01.2026 г. част от одобрените проектни предложения по Етап I и всички проектни предложения по Етап II преминават към „Българска банка за развитие“ ЕАД (ББР). Особеност на процедурата по Етап II е, че одобрените сгради трябваше да получат до 80% безвъзмездна финансова помощ, като сдруженията на собствениците следваше да осигурят самоучастието си чрез собствен финансов ресурс в размер на 20% от стойността на допустимите разходи по проекта, но след преговори с ЕК е договорено да бъде осигурено 100-процентово финансиране на гражданите и по този начин предвидените за самоучастие средства ще останат в домакинствата. Важно е да се отбележи, че неусвоените средства по Етап II ще бъдат пренасочени към част от резервните проектни предложения на Етап I, като по този начин няма да се допусне загуба на финансови ресурси и ще се създаде възможност за финансиране на допълнителни сгради и подобряване качеството на живот на повече български граждани.

Обновяваните самостоятелни обекти по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап I“ и процедура BG-RRP-4.024 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап II“, са както следва:

1. процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап I“ – 44 516 самостоятелни обекта;

2. процедура BG-RRP-4.024 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап II“ – 4575 самостоятелни обекта;
Общо по двете процедури: 49 091 самостоятелни обекта.

Част от горепосочените самостоятелни обекти са т.нар. социални жилища, собственост на общината, като повечето от тях се отдават за ползване безвъзмездно и такива с минимален наем.

Като конкретен пример за добра практика е важно да се посочи завършеното през м. ноември 2025 г. окончателно енергийно обновяване на осеметажна жилищна сграда в община Хасково. Жилищната сграда е построена през 1980 г. и изпълнението на дейностите, свързани с подобряване на енергийната ефективност, са започнали през 2023 г., като следствие на изпълнените мерки жилищната сграда е постигнала клас „В“ на енергийна ефективност и съгласно данните от изготвеното енергийно обследване, след обновяването следва да постигне минимум 30% спестяване на първична енергия. Общата стойност на инвестицията възлиза на 2 508 912,50 евро с вкл. ДДС, осигурени изцяло от държавния бюджет и представлява 100% безвъзмездно финансиране в полза на собствениците в жилищната сграда. Жилищната сграда е населена основно с български граждани от ромски произход, много от семействата са многодетни, като от общо 120 жилища 31 са собственост на общината и са предназначени за ползване от домакинства в уязвимо положение.

Отчитайки сериозните предизвикателства в сферата на жилищната политика, сред допустимите мерки за финансиране чрез новия интегриран териториален подход в областта на жилищното настаняване на територията на градските общини са: осигуряване на модерно и достъпно жилищно настаняване, включително и на уязвими групи от населението и други групи в неравностойно положение, подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика в общините, насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагачи принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата.

Планираните за изпълнение мерки по ПРР 2021-2027 г. надграждат резултатите, постигнати по ОПРР 2014-2020 г., но до 31.12.2025 г. не могат да бъдат отчетени конкретни резултати по предложените индикатори за изпълнението на мерките поради сложния двуфазен механизъм за изпълнение на програмата и заложените целеви стойности съответно за 2024 г. и 2029 г.

Към момента е приключила обявената първа покана за подаване на Концепции за интегрирани териториални инвестиции (КИТИ¹³) и тече провеждането на процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за ключовите инвестиции, включени в съответните концепции. След извършен анализ на резултатите от представените концепции беше обявена втора покана за подаване на концепции за ИТИ, която е насочена към здравна, образователна, социална инфраструктура (включително социални жилища) и жилищно настаняване. Втората процедура за подбор на КИТИ беше публикувана на 07.05.2025 г. с краен срок за кандидатстване 08.07.2025 г. и с индикативен бюджет в размер на 880 021 197,19 лв. или 449 947 693,40 евро по ПРР 2021-2027.

Общо договорените средства безвъзмездна финансова помощ (БФП) за преки и непреки разходи по Приоритет 1 и Приоритет 2 на ПРР 2021-2027 за финансиране в

¹³ Проектна идея за една или няколко дейности/инвестиции, които в комбинация помежду си или с други вече осъществени или предстоящи инвестиции на дадена територия с общи характеристики и/или потенциали за развитие, служат за осъществяването на конкретна цел или приоритет от интегрираната териториална стратегия за развитие на съответния регион за планиране от ниво 2.

областта на за здравна инфраструктура и здравно-социална подкрепа са в размер на 88 720 148,18 евро. По отношение на подкрепата за образователна инфраструктура и оборудване са договорени средства в размер на 150 234 944,76 евро. За подкрепата в областта на жилищно настаняване договорените средствата са в размер на 8 504 930,01 евро БФП и са разпределени за „Осигуряване на модерно и достъпно жилищно настаняване в кв. „Христо Ботев“, Район „Слатина“ с бенефициент Столична община – район Слатина и 1 275 262,81 евро за „Преодоляване на неравенствата в ЮЦР в периферни общини по направление Хасково-Харманли-Свиленград за преход към въглеродно неутрални, климатично устойчиви и социално-приобщаващи градове“, бенефициент община Харманли.

От подадените по втората процедура (КИТИ-2) концепции, оценените и преминали етап „Административно съответствие и допустимост“ от звеното за предварителен подбор (АСД) възлизат на общо 125 089 574,00 лв. или 63 957 283,61 евро заявено финансиране, от които 19 635 000,00 лв. или 10 039 216,09 евро са за дейности за социални жилища.

В изпълнение на Закона за убежището и бежанците ДАБ при МС осигурява необходимите условия на прием за малолетни и непълнолетни чужденци, търсещи международна закрила чрез обособени Сигурни зони. През м. май 2024 г., в рамките на съвместно реализиран проект с УНИЦЕФ и с подкрепа от Швейцарския департамент по миграция, в Регистрационно-приемателен център (РПЦ) – Харманли на ДАБ при МС е изградена и оборудвана трета Сигурна зона за непридружени деца – чужденци, с капацитет 98 места за настаняване. Към момента функционират трите Сигурни зони за непридружени деца (РПЦ – София, „Военна рампа“ с капацитет 100 места, „Овча купел“ с капацитет 138 места и РПЦ – „Харманли“ с капацитет 98 места), където децата получават 24 часа грижи, достъп до здравни, образователни и други услуги и имат защитена среда. В допълнение, ДАБ успешно стартира изпълнение на проект „Създаване на алтернативни социални услуги за непридружени деца – бежанци в България“. Стартирани са дейности с цел изграждане на 6 нови социални услуги за резидентна грижа за непридружени деца – бежанци в определени общини. През м. юни 2025 г. е сключен договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2021-2027. В рамките на изпълнението са подписани споразумения за партньорство с общините Малко Търново, Тунджа, Бургас и Ивайловград, както и с УНИЦЕФ и Международната организация по миграция (МОМ).

Като част от усилията за подобряване на условията на живот на семейства и деца от уязвими групи и гарантиране на достъп до жилище и основни услуги, правителството прие Наредба за критериите, условията и реда за определяне на статут на домакинство в положение на енергийна бедност и на статут на уязвим клиент за снабдяване с електрическа енергия. Наредбата регламентира начина за идентифициране на домакинствата, които попадат в положение на енергийна бедност. Съгласно Наредбата, домакинствата в положение на енергийна бедност се определят въз основа на разполагаемите средства на член от домакинството, намалени с разхода за типово потребление на енергия според енергийните характеристики на жилището. Получената стойност се сравнява с официално обявената линия на бедност. Статутът на уязвим клиент се определя по критерии, свързани с възраст, здравословно състояние, разполагаем доход, намален с разходите за енергия, необходимост от помощни средства или медицински изделия за поддържане на живота, функциониращи на електричество, както и получаване на социални помощи и други фактори.

В резултат на тези промени енергийно бедните семейства с деца ще попаднат в обхвата на домакинствата, за които ще се прилагат мерки за подкрепа, включително: ценови компенсации за битови потребители, които не могат да се възползват от по-

добрите ценови условия при бъдеща либерализация на пазара на електроенергията; финансови помощи за справяне с повишени енергийни разходи; програми за енергийна ефективност и саниране; както и директна подкрепа чрез социални програми за осигуряване на достъп до енергия. В проекта на Социалния план за климата са заложени мерки, насочени специално към подпомагане на енергийно бедни домакинства, включително семейства с деца.

На семействата, отглеждащи деца, чийто средномесечен доход за предходните 6 месеца преди месеца на подаване на заявлението-декларация е по-нисък или равен от диференцирания доход за отопление и отговарят на условията (по чл. 10 и 11 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане), се предоставя целева помощ за отопление на основание Наредба № РД-07-5/2008 г. Диференцираният доход за отопление се определя от основата за подпомагане, чийто месечен размер е 30 процента от линията на бедност за съответната година, коригирана със съответния процент за групата, към която принадлежи лицето. При извършване на преценка по отношение правото на подпомагане с целева помощ за отопление, децата се включват в състава на семейството. В случаите когато детето е настанено по реда на Закона за закрила на детето или се отглежда от настойник/попечител, то се подпомага на самостоятелно правно основание, като се вземат предвид само неговите доходи. През 2024 г. целева помощ за отопление е предоставена на 46 748 семейства с деца. За отоплителен сезон 2025/2026 г. целева помощ за отопление е предоставена на 45 653 семейства с деца.

3.6. Други мерки за преодоляване на социалното изключване и борбата с детската бедност

Наред с определените водещи тематични области за подкрепа на децата и семействата и с оглед на многосекторния характер на детската бедност, съществен принос за изпълнението на Европейската гаранция за детето в национален контекст имат и редица допълващи политики и мерки. Такива са: подобряване на достъпа до социални услуги за деца и техните семейства, подобряване на капацитета на системата за закрила на детето, предоставяне на материална и финансова подкрепа за семействата с деца от уязвими групи, създаване на условия за занимания със спорт и насърчаване на здравословна физическа активност чрез участие в организирани спортни дейности на деца в неравностойно положение, подкрепа на безработни родители с деца и др. Макар че значителна част от тези мерки не са въведени пряко в отговор на Препоръката на Съвета за създаване на Европейската гаранция за детето и прилагането им предхожда приемането на националния План за действие, тяхната реализация има съществен принос за подобряване на достъпа на децата от уязвими групи до ключови услуги и за постигане на целите на Гаранцията в по-широк политически и институционален контекст.

Съществено място при изпълнението на Европейската гаранция за детето заемат реализираните мерки и дейности в контекста на реформата на грижата за деца и процеса на деинституционализация, които се базират на стабилна законодателна рамка, последователна политическа ангажираност и финансова обезпеченост. Принципът за най-добрия интерес на детето е ключов за специализираното законодателство на България в областта на закрилата на детето. Мерките за закрила на детето се основават на стабилна и последователно развивана законодателна рамка, която ясно регламентира отговорностите на институциите и гарантира защитата на правата и най-добрия интерес на детето. Съгласно основополагащия нормативен документ за защита правата на децата – Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), приоритетни са мерките за закрила в семейна среда, основните от които са свързани с осигуряване на педагогическа, психологическа

и правна помощ на родителите или лицата, на които са възложени родителски функции, по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата; консултиране и информиране на детето в съответствие с неговата възраст и със степента на неговото развитие и други. Насочването към подходящи социални услуги също е част от мерките за закрила в семейна среда. Законът изрично регламентира, че настаняването на дете извън семейството се налага като крайна мярка за закрила (с решение на съда) след изчерпване на всички възможности за закрила в семейството, освен в случаите, когато се налага спешно извеждане на детето.

Принципът, че семейството е най-добрата среда за отглеждането и развитието на всяко дете е водещ и при реализирането на най-мащабната реформа в социалната сфера, свързана с деинституционализация на грижата за деца, която е в своя финален етап. Напредъкът на България по изпълнението на тази реформа, е международно признат, като страната ни е пример за добра практика при реализирането ѝ и споделя своя опит с други държави, които осъществяват или планират да осъществят реформа в тази област. България е една от малкото държави с приети стратегически документи за преход от институционална грижа към грижа в семейна среда и подкрепа в общността. Най-важният резултат от реформата е превесът на грижата в семейна среда. В сравнение с 2010 г., към момента много повече деца в публична грижа се отглеждат в семейна среда (в семейства на роднини или близки и в приемни семейства), съпоставяйки ги с децата в услуги за резидентна грижа. По данни на АСП, към края на м. декември 2025 г. децата, настанени в семейства на роднини или близки, са 3814, децата, настанени в приемни семейства, са 1518, а децата/младежите, настанени в услуги за резидентна грижа (в центрове за настаняване от семеен тип и преходни жилища), са 2967.

През м. август 2024 г. е закрит ДМСГД в гр. Кърджали¹⁴, а през м. септември 2025 г. е закрит ДМСГД в гр. Стара Загора¹⁵. Към края на 2025 г. функционират последните 2 ДМСГД – във Варна и Плевен, които се управляват от МЗ и предстои те също да бъдат закрити. През последните години се наблюдава и сериозно нарастване на броя на социалните услуги за деца и семейства – 776 в края на м. декември 2025 г., като в тях се оказва подкрепа на 22 491 деца и семейства. Броят на социалните услуги за деца и семейства в общността е 469, със 17 175 места. Броят на социалните услуги за резидентна грижа е 307, в които може да се оказва подкрепа на 3646 потребители. За сравнение, към 31.12.2024 г. социалните услуги в общността за деца са били 451, с 16 523 места. В рамките на последователната държавна политика за гарантиране на най-добрия интерес на детето мерките за превенция на изоставянето, реинтеграция в семейна среда, осиновяване и приемна грижа значително се подобриха.

За постигането на тези устойчиви резултати се направиха сериозни инвестиции за финансирането на реформата. От държавния бюджет се отделят най-много средства, включително за финансиране на социални услуги за подкрепа на деца и семейства, които са делегирани от държавата дейности. Значителна финансова подкрепа е предоставена от Европейския съюз и Европейските фондове, като страната ни е пример и за добро и ефективно използване на тези средства. Със средства от държавния бюджет е осигурена и устойчивостта на всички социални услуги, създадени с европейско финансиране.

Процесът на деинституционализация на грижата за деца е подкрепен и от Закона за социалните услуги (ЗСУ), който постави основата на реформата в сферата на социалните услуги. Законът въведе допълнителни гаранции за ограничаване на входа към резидентна грижа и промяна на модела на грижа за деца. Не се допуска предоставянето на резидентна грижа на деца до 3 години. В закона е регламентирано, че за децата до 18-годишна възраст срокът за ползване на резидентна грижа като мярка за

¹⁴ С ПМС № 250/18.07.2024 г.

¹⁵ С ПМС № 182/11.09.2025 г.

закрила на детето не може да бъде по-дълъг от две години, като задължително се преразглежда на всеки 6 месеца.

ЗСУ поставя специален акцент и върху качеството на социалните услуги. С приетата през 2022 г. Наредба за качеството на социалните услуги са въведени детайлни изисквания за качествено и ефективно предоставяне на всички видове социални услуги в страната, включително услугите за деца. Фокус е поставен върху правата и закрилата на потребителите и необходимостта всички служители да познават Конвенцията на ООН за правата на детето (когато социалната услуга се предоставя за деца). Доставчикът на социалната услуга прилага формални и неформални подходи за включване на родителите/законните представители на децата в предоставянето на услугата при ясни правила за взаимодействие и споделяне на мнение по отношение на предоставяната подкрепа.

С оглед създаване на пълна мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план с Решение на Министерския съвет № 574 от 08.08.2024 г. е приета Национална карта на социалните услуги. Картата се базира на извършените от общините анализи относно потребностите от социални услуги на общинско и областно ниво и на разработените на тяхна основа предложения за планирането на социалните услуги. Националното планиране е от особено значение, тъй като то е основанието за определяне на пакета от социални услуги на ниво община и област, за които следва да се осигури финансиране от държавния бюджет. В съответствие с реформата в областта на социалните услуги се разработват стандарти за финансиране на социалните услуги от държавния бюджет съгласно чл. 45 от ЗСУ.

Сред приоритетните мерки през разглеждания период е и развитието на приемната грижа и разширяването на обхвата ѝ. С оглед подобряване на процесите, свързани с планиране, управление и предоставяне на дейностите в подкрепа на приемната грижа на областно ниво чрез сключване на споразумения между общините, се направиха промени в Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях¹⁶. С промените се регламентират и изисквания към грижата за дете, настанено в приемно семейство, срокът за дългосрочно настаняване, видовете социални услуги за подкрепа на приемните семейства и децата, както и условията и редът за осигуряване на заместваща грижа в различни случаи.

През 2025 г. АСП продължава изпълнението на проект „Повишаване на капацитета на служителите на Агенцията за социално подпомагане“ във връзка с модернизиранието на системите за социална закрила“, Компонент 1, с финансиране от ПРЧР 2021-2027. Дейностите по проекта стартираха на 01.01.2024 г. с участието на 170 общини партньори от 28 области на страната, като към 31.12.2025 г. техният брой е 181. Проектът допълва и надгражда „Приеми ме 2015“, осигурявайки устойчивост на приемната грижа и разширяване на възможностите за нейното развитие, чрез усъвършенстване и разширяване обхвата на приемната грижа и затвърждаване предоставянето ѝ на местно ниво като алтернативна форма за отглеждане на деца в риск в семейна среда. Сред целите на проекта е и повишаване на капацитета на общините и структурите на АСП, както и подкрепа за ангажираните специалисти и приемните семейства чрез обучения и супервизии. Разработена е и Методика за оценка на кандидати за приемно семейство, която въвежда ясни и обективни критерии за оценка на възможностите, мотивацията и нагласите на кандидатите. В рамките на проекта се провеждат регулярни информационни кампании за популяризиране на приемната грижа, включително национална кампания съвместно с Българската национална телевизия.

¹⁶ Обн., ДВ, бр. 64 от 30.07.2024 г.

Към 31.12.2024 г. в Регистъра на утвърдените приемни семейства са вписани 1721 семейства, от които 6 доброволни и 1715 професионални. Общият брой на утвърдените нови приемни семейства от началото на 2024 г. е 110 професионални приемни семейства. Към м. декември 2025 г. в Регистъра на утвърдените приемни семейства са вписани 1629 семейства, от които 4 доброволни и 1625 професионални. Общият брой на утвърдените нови приемни семейства от началото на 2025 г. до м. декември 2025 г. е 73 професионални приемни семейства. Въпреки предприетите действия за популяризиране на приемната грижа, данните показват, че са необходими допълнителни усилия, включително провеждане на кампании и други инициативи за ролята и значимостта на приемното семейство. Това би допринесло за увеличаване на кандидатите за приемно семейство и респективно, за увеличаване на броя на утвърдените приемни семейства.

Децата и младежите, напускащи системата за публична грижа, безспорно се нуждаят от допълнителна подкрепа за активното им социално включване и създаване на условия за пълноправно участие в обществения живот. Целта е осигуряването на равен достъп на младите хора от уязвими групи до услуги във всички сфери на живота – здравеопазване, образование, жилищно настаняване, трудова заетост, култура, спорт и др. От страна на социалната система част от подкрепата е насочена към подготовката на децата и младежите за напускане на системата за грижа и към придобиването на умения за самостоятелен и независим живот. Редица мерки се изпълняват в сферата на заетостта и професионалната квалификация, включително за насърчаване на младежката заетост. Предоставянето на социални помощи също е инструмент за оказване на подкрепа на лицата. За покриване на първоначалните потребности на младежите от 18- до 21-годишна възраст, които до навършване на тази възраст са ползвали социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа и я напускат за първи път, се отпуска месечна целева помощ в размер на линията на бедност за съответната година.

Консултативни социални услуги, които са подходящи и се предоставят за подкрепа на младежите, напускащи системата за грижа, са услугите за информиране и консултиране, застъпничество и посредничество, терапия, както и обучение за придобиване на умения и др. Те са насочени към оказване на специализирана подкрепа, включително за изследване и разбиране заедно с лицето на проблеми и затруднения, които то среща за постигане на основните цели в неговия живот. Същевременно, социалната услуга „обучение за придобиване на умения“ е насочена именно към придобиване на умения от лицата за независим живот, самостоятелно справяне с проблеми и затруднения и други. В ЗСУ изрично е регламентирано, че ползването на социални услуги, които се финансират от държавния бюджет, не се заплащат от младежите от 18- до 21-годишна възраст, които до навършване на пълнолетие са ползвали резидентна грижа по реда на ЗЗДет. В стандартите за качество на всички услуги за резидентна грижа за деца и младежи, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги, има Стандарт 15, касаещ „Жизнени умения за самостоятелен и независим живот, отдих и свободно време“. Сред критериите за постигане на този стандарт е предвиден ангажимент на доставчика да разработва и прилага Програма за развитие на умения за живот на децата/младежите в зависимост от възрастта им и техните възможности. За всеки младеж, навършил 16 години, се изготвя План за подготовка за водене на самостоятелен живот, който се съобразява с неговата възраст, индивидуалност и с предстоящия нов начин на живот. По отношение на социалната услуга „Резидентна грижа за младежи до 25 години“ разглежданият Стандарт 15 и критерият за неговото изпълнение са свързани със създаване на условия и подкрепа на младежите за придобиване на знания, развиване и надграждане на умения и готовност за водене на самостоятелен начин на живот по отношение на практически умения за живот, социални и комуникативни умения, бюджетиране и др.

С промените в Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях от м. юли 2024 г. изрично е регламентирано, че в плана за грижи на детето, настанено в приемно семейство, се включват и дейности за „подкрепа за придобиване на умения за самостоятелен начин на живот и вземане на самостоятелни решения“. Също така, в изискванията за грижата за дете, настанено в приемно семейство, конкретно е регламентирано изискване, свързано с „Жизнени умения за самостоятелност, отдых и свободно време“. Подготовката на детето, навършило 16 години, за водене на самостоятелен живот във връзка с предстоящото навършване на пълнолетие, съобразно неговите индивидуални потребности, интереси за личностно и професионално развитие, също е сред ангажиментите на приемното семейство.

В рамките на проект „Повишаване на капацитета на служителите на Агенцията за социално подпомагане“ във връзка с модернизиранието на системите за социална закрила“, Компонент 2 се предвижда разработване и пилотно въвеждане на менторска подкрепа за млади хора, напускащи алтернативната грижа. Услугата ще бъде въведена в региони на страната с най-голям брой социални услуги за резидентна грижа за деца и младежи над 14-годишна възраст. Предвижда се менторската подкрепа да се осъществява от социален работник, като започва не по-късно от 6 месеца преди напускането на услугата за резидентна грижа и продължава най-малко една година. Подкрепата ще включва предоставяне на информация и консултиране, кариерно ориентиране, застъпничество, обучение по практически умения и психосоциална подкрепа. Пилотният модел на менторска подкрепа ще послужи като основа за разработването на цялостен механизъм за подкрепа чрез услуги за самостоятелен живот на млади хора, напускащи резидентната и приемната грижа.

В допълнение, през 2025 г. в МТСП бяха проведени срещи с представители на Националната асоциация по приемна грижа и други неправителствени организации, в които участваха и представители на АСП и ДАЗД. В рамките на срещите е обсъдена необходимост от подобряване на реализираните на местно ниво мерки за подкрепа на младежите, напускащи системата за публична грижа (настанени в приемни семейства и в услуги за резидентна грижа), насочени към подобряване на уменията и готовността им за самостоятелен и независим живот. Набелязани са конкретни мерки за подобряване на координацията и взаимодействието между териториалните структури на АСП и Агенцията по заетостта (АЗ). От страна на АСП е обърнато специално внимание на Регионалните дирекции за социално подпомагане в страната и е поставен фокус върху ролята на социалните работници при оказването на необходимата подкрепа (чрез разработване на целенасочени планове за действие и работа в мултидисциплинарен екип на местно ниво) на младежите, напускащи приемна и резидентна грижа. Регионалните дирекции за социално подпомагане са информирани за необходимостта децата, настанени в приемна и резидентна грижа, да бъдат обхващани още от 16-годишна възраст, за да се осигури навременна подготовка за самостоятелен живот. Подчертана е и водещата роля на ресурсите на доставчиците на социални услуги, които следва да осигуряват тази целенасочена подкрепа на напускащите резидентна и приемна грижа младежи, продължаваща активно и след навършване на пълнолетие. Специален акцент е поставен върху необходимостта от подобряване на координацията и взаимодействието между териториалните структури на АСП и АЗ.

Децата и техните семейства имат достъп до различни форми на финансова подкрепа чрез специалното законодателство в тази област. Предоставянето на финансова подкрепа е важна част от политиките за децата и семействата в България и с принос за изпълнението на целите на Европейската гаранция за детето. Семейните помощи за деца, предоставяни по реда на ЗСПД, имат за цел да подпомогнат семействата при

отглеждането на децата в семейна среда, като същевременно се насърчава тяхното предучилищно и училищно образование, достъпа до здравни грижи и др. По реда на ЗЗДет. и правилника за неговото прилагане се предоставят финансови помощи за подкрепа на децата в риск и техните родители или лицата, полагащи грижа за децата, в т.ч. помощи за превенция и реинтеграция, за отглеждане на дете от семейство на роднини или близки и приемни семейства, възнаграждения на професионални приемни семейства и добавка за деца с увреждания. Помощите по ЗСПД и ЗЗДет. се финансират единствено със средства от държавния бюджет по бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата“¹⁷.

Освен по ЗСПД, финансова подкрепа се предоставя и по Закона за социално подпомагане, който е общ закон, уреждащ социалното подпомагане, на което имат право нуждаещите се лица, включително семействата с деца. По информация, предоставена от АСП, през 2024 г. с месечни помощи по реда на чл. 9 от ППЗСП в страната са подпомогнати средномесечно 29 844 лица и семейства. Изплатената сума е 99 798 989 лв. или 51 026 412,83 евро. През периода от 01.01.2025 г. – 31.12.2025 г. с месечна помощ по реда на чл. 9 от ППЗСП средномесечно са подпомогнати 35 987 лица и семейства. Изплатената сума е 144 984 544 лв. или 74 129, 42 евро.

Също така, съгласно Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) се реализират мерки, насочени към интеграция в заетост на групи в неравностойно положение на пазара на труда, включително и безработни лица – самотни родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст.

Таблица № 3: Брой включени в заетост по реда на насърчителна мярка по чл. 36 от Закона за насърчаване на заетостта

Насърчителна мярка по чл. 36 от ЗНЗ за безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, вкл. за безработни лица – родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст	03.2024 г. – 12.2024 г. (Брой)	2025 г. (Брой)
Разкрити работни места	1326	1791
Включени в заетост лица, от тях:	1326	1659
- Самотни родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст	58	89

Източник: Агенция по заетостта

Съгласно мярката за субсидирана заетост по чл. 36 от ЗНЗ, работодателите се насърчават да разкриват работни места за срок до 9 месеца, на които да наемат безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, включително безработни самотни родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст, чрез предоставяне на средства от държавния бюджет за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки. Важна подкрепа на безработните лица, включително безработни самотни родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст, наети на работа по реда на мярката, е осигуряването на ментор, работник или служител, който да подпомага наетите лица да придобият/възстановят трудови навици и да се адаптират към трудовия процес.

С цел осигуряване на по-добър баланс между професионалния и личния живот на самотни, многодетни родители и на тези с малки деца, чрез осигуряване на възможности

¹⁷ Информация за финансовите средства по програмата е представена в Раздел 4 „Финансиране“.

за полагане на грижи за отглеждане на деца и чрез услуги за улесняване достъпа до заетост, се изпълнява проект „Родители в заетост” по ПРЧР 2021-2027. Дейностите по проекта стартираха на 01.01.2023 г. и ще се изпълняват до 31.12.2026 г. През периода 2023-2024 г. са подадени 4 105 заявления от родители и 3 253 заявления от безработни лица (детегледачи).

Във фокуса на предприеманите действия е и създаването на условия за упражняване на правото на децата да изразяват мнение и отношение по въпросите, които ги касаят. През разглеждания период Съветът на децата като консултативен орган към председателя на Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) продължи да участва активно в различни дейности и събития, изразявайки мнения и становища по документи и теми, свързани с правата на децата. Проведени са общо 6 присъствени заседания на Съвета на децата. По време на заседанията са обсъдени теми, свързани с действащите и планирани политики за младежите в областта на спорта, превенцията на употребата на вейп, райски газ и „дизайнерски дроги“, опасностите от множеството психоактивни вещества, тяхното предлагане и употреба, както и конкретни предложения от децата.

Две от заседанията са посветени на участието на Съвета на децата в интерактивни обучения на теми: „Детско и младежко участие“ и „Гласът на младите: презентирай уверено, отстоявай аргументирано”. В допълнение, в периода 20.10.2025 г. – 24.10.2025 г., по инициатива на председателя на Съвета на децата, са проведени онлайн пет фокус-групи с членовете на Съвета по следните теми: „Здравеопазване и ментално здраве“, „Култура и спорт“, „Безопасност на движението по пътищата“, „Борба с противообществените прояви“, „Образование“, като е представено становище по всяка една тема с конкретни предложения и изведени проблеми.

В изпълнение на проект „Ефективни политики за всички деца“, по процедура BG05SFPR002-2.004 „Надграждане на капацитета на системите за закрила на детето“ по ПРЧР 2021-2027 през 2025 г. в гр. Варна стартира провеждането на първата инициатива с деца по Дейност 4 „Гарантиране правото на всяко дете да изразява свободно своето мнение и възгледи по всички въпроси, които го засягат, чрез създаване, организиране и провеждане на различни инициативи на местно ниво, които да подобрят ефективността на процеса на детско участие“.

Важен елемент на политиките за защита на правата на децата е създаването на достъпни и надеждни механизми за предоставяне на информация, консултация и подкрепа при кризисни ситуации. Такъв пример е функциониращата Национална телефонна линия за деца (НТЛД), която осигурява на децата и техните семейства възможност за анонимна и своевременна помощ, включително психологическа и правна консултация. По информация, предоставена от ДАЗД, в периода 01.03.2024 г. – 31.10.2025 г. на НТЛД 116 111, са постъпили общо 45 534 обаждания. От тях проведените консултации за оказване на подкрепа са 21 525, а общият брой сигнали са съответно 3921. От м. февруари 2025 г. ДАЗД реализира кампанията „Не сте сами“. Инициативата включва презентации и демонстрации в училищата из цялата страна, насочени към превенция на наркотичната зависимост, използването на вейпове, райски газ и различни дизайнерски дроги, както и възможността за ползване на НТЛД 116 111 и Чат приложението, в което децата могат да получат консултация, подкрепа и при установяване на риск за живота и здравето да бъде образуван сигнал. От началото на Кампанията до 18.11.2025 г. участие са взели около 5000 ученици от цялата страна.

Гарантирането на онлайн безопасността на децата все повече се утвърждава като приоритетно направление на политиките за закрила и подкрепа на децата, предвид нарастващите дигитални заплахи и нуждата от по-ефективна защита в интернет среда. Служители на Дирекция „Киберпрестъпност“ при Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ на МВР изпълняват функцията на национален експерт за

България по Европейската мултидисциплинарна платформа срещу заплахи от престъпност за Европол по подприоритетна област „Онлайн сексуална експлоатация на деца“, като поддържат и експлоатират интернет страница spasidete.bg. Чрез страницата се филтрират страници в интернет, разпространяващи материали на територията на Република България с детска сексуална експлоатация, включени в списъка на Интерпол „Worst of“. Също така, се осъществява взаимодействие с Националния център за изчезнали и експлоатирани деца в САЩ (NECMEC), държавни и неправителствени организации (ДАЗД, УНИЦЕФ, Национален център за безопасен интернет и др.), обменя се и се анализира информация на постъпили доклади от доставчици на интернет услуги, свързани със сексуално насилие на деца. В контекста на нарастващия брой случаи на сексуално посегателство над деца и като добра практика е разработена Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2023-2026 г.)¹⁸, която е своеобразна рамка за координация на действията на ангажираните страни в работата по превенция на насилието и злоупотребата с деца.

Във фокуса на усилията е и създаването на условия за занимания със спорт и насърчаване към здравословна физическа активност чрез участие в организирани спортни дейности на деца от уязвими групи. В тази връзка, ежегодно се изпълняват програми като „Спорт за деца в риск“ за реализиране на безплатни спортни занимания за деца в риск, „Спорт за децата в свободното време“ с оглед подобряване на тяхното здраве, физическа дееспособност и спортно развитие, както и се провеждат ученически игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система. По Програма „Спорт за децата в свободното време“ на Министерството на младежта и спорта (ММС) за финансово подпомагане на дейности за организиране и провеждане на безплатни спортни занимания за деца, през 2025 г. се реализират 142 проекта по 36 вида спорт в 52 населени места, с общ брой участници 5413, под ръководството на 245 спортни специалисти/треньори. ММС финансира изпълнението на Програмата със средства в размер на 1 184 200 лв. или 605 471,85 евро. През 2025 г. по програма „Спорт за деца в риск“ се изпълняват 8 проекта на спортни клубове, финансирани от ММС, със средства в общ размер на 54 600 лв. или 27 916,54 евро. Чрез реализирането на програмата са създадени условия и възможности за участие на 174 деца, от които 126 деца в риск в 1160 безплатни спортни занимания. Във финалните състезания от Ученическите игри за ученици от специалните училища през учебната 2024/2025 година са се включили общо 215 участници.

3.7. Управление и докладване

В рамките на прилагането на Европейската гаранция за детето са реализирани целенасочени и взаимодопълващи се мерки за информиране и достигане до целевите групи, насочени към повишаване на осведомеността и улесняване на достъпа на нуждаещите се деца и техните семейства до подкрепа и услуги. Сред ключовите мерки са информационни кампании на национално и местно ниво, разпространение на информационни материали чрез институционални канали, както и системна работа на терен, осъществявана от специалисти от здравната, образователната и социалната системи.

Така например, в областта на образованието се провеждат широк спектър от информационни кампании и комуникационни инициативи, насочени към повишаване на информираността, насърчаване на приобщаващото образование и предотвратяване на отпадането от образователната система. Сред основните направления са: кампании за

¹⁸ Приета с РМС № 51 от 23.01.2023 г.

обхват и задържане на децата в образованието, включително инициативи, реализирани в рамките на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизма), с активно участие на училища, детски градини, дирекции „Социално подпомагане“ и местни власти; информационни кампании за значението на ранното детско развитие и участието в предучилищното образование, насочени към родители и семейства от уязвими групи, включително чрез работа на терен и партньорство с медиатори и неправителствени организации; кампании за приобщаващо образование, които популяризират правото на равен достъп до образование, подкрепата за деца със специални образователни потребности, хронични заболявания и деца в риск, както и ролята на допълнителната подкрепа за личностно развитие; информационни и превантивни кампании, свързани с безопасна училищна среда, превенция на агресията, тормоза и ранното отпадане от училище, включително чрез дигитални канали и образователни материали. Действащият Механизъм за съвместна работа на институциите е показал висока ефективност при гарантиране на обхвата и включването на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст. Чрез координация между училища, детски градини, общински администрации, дирекции „Социално подпомагане“ и други ключови институции, Механизмът осигурява навременно идентифициране на деца и ученици, застрашени от отпадане и предприема конкретни мерки за подкрепа. В резултат на неговото функциониране се наблюдава увеличаване на броя на обхванатите деца и ученици, подобряване на редовното им посещение и укрепване на взаимодействието между институциите. Към м. ноември 2025 г. коефициентът на обхват на децата в предучилищно и училищно образование на възраст 5-16 г. е 94,48%, изчислен като дял на записаните спрямо населението от съответната възраст, намалено с децата със статус „в чужбина“ (към 15.09.2024 г. той е бил 94,38%). Това показва леко повишение на обхвата спрямо началото на учебната 2024/2025 г. През втория срок на учебната 2024/2025 г. екипите за обхват са върнали в образователната система 9197 деца и ученици, които по-рано са били извън училище (към 15.09.2024 г. броят е бил 9912). Най-много са 5-годишните деца – 2931, следвани от учениците в задължителна училищна възраст – 4682, и 6-годишните – 1 584. Освен това 5903 деца и ученици, които никога не са били записвани в предучилищно или училищно образование, са включени в системата благодарение на активната работа на екипите за обхват.

В допълнение към националните инициативи, в рамките на Програма „Образование“ 2021-2027 се реализират редица дейности за повишаване на информираността в областта на ранното детско развитие, приобщаващото образование и намаляване на отпадането от училище, намаляване на агресията сред учениците и др. Така например, през м. октомври 2025 г., в рамките на обявената на 15.09.2025 г. процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR001-1.010 „Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата“, са проведени три информационни дни: онлайн информационен ден с участието на над 500 представители на училища и Регионални управления по образование, два информационни дни – по един в Северна и в Южна България, с участието на над 300 участници.

В областта на здравеопазването мерките са насочени към провеждането на кампании и дейности за преодоляване на стигмата и за повишаване на знанията и уменията на децата и подрастващите, родители и професионалисти в областта на психичното здраве. Съществен принос за достигането до уязвимите общности имат здравните медиатори, които чрез пряка работа на терен подпомагат информирането на семействата, насърчават използването на здравни и социални услуги и улесняват

комуникацията между институциите и общностите, включително в отдалечени и маргинализирани райони. Тяхната дейност допринася за по-ранното идентифициране на рисковете за децата и за преодоляване на бариери, свързани с недоверие, езикови и културни различия.

За ефективното достигане до целевите групи са приложени различни мерки за информиране и работа на терен, включително чрез услугите за деца и семейства, които се предоставят в Общностни центрове и мобилни услуги. Благодарение на ромските медиатори услугите достигат до представителите на маргинализирани общности, а някои общини са обособили „мобилни кабинети“, в които се предоставят различен вид услуги на местната общност, като информиране, консултиране, застъпничество и др. Добър пример за мобилна услуга е „Патронажна грижа“ за деца от 0 до 3 г., която се предоставя в домовете на младите родители и е финансирана по мярката „Бъдеще за децата“ по ПРЧР 2021-2027.

За повишаване на обществената осведоменост и осъществяване на превантивна дейност, насочена към деца и подрастващи, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) – МВР реализира редица инициативи в рамките на мерките за информиране и достигане до целевите групи, насочени към деца, родители и педагогически специалисти. Поддържат се активни комуникационни канали в социалните мрежи, както и възможности за подаване на сигнали чрез официалните интернет страници на институцията. Реализират се информационни кампании в училищна среда под формата на лекции, презентации и мултимедийни обучения, насочени към безопасното поведение в интернет и превенцията на кибертормоза. Националната превантивна програма „Предпазване на младите хора от престъпления“ се изпълнява в цялата страна, като през учебната 2024/2025 година са обхванати над 2000 деца чрез обучения и срещи в училища. Паралелно с това, ГДБОП участва в национални и международни инициативи, форуми и партньорства с организации от публичния и неправителствения сектор, насочени към повишаване на дигиталната грамотност и защитата на децата от онлайн насилие. Допълнително се развиват и дигитални инструменти за подкрепа на деца и младежи, включително участие в европейски инициативи за предоставяне на достъпна информация, насоки и връзка с професионална помощ при онлайн заплахи и сексуално насилие. Такава инициатива е дигиталната платформа – Help4U на Европол и CENTRIC, която предлага ясно и последователно ръководство към надеждни съвети, правна информация и контакти с професионалисти, които могат да помогнат. Съдържанието е адаптирано за деца и младежи под 18 години и е написано на разбираем и подходящ за възрастта език.

Идентифицирането на нуждаещите се деца и на затрудненията пред ефективния им достъп до услуги се осъществява чрез координиран и мултидисциплинарен подход, включващ участие на широк кръг заинтересовани страни. В процеса са ангажирани компетентните държавни институции, органите на местната власт, както и неправителствени организации и доставчици на услуги с опит в работата с уязвими групи. В Плана за действие в изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030) са идентифицирани конкретни целеви групи деца на база задълбочения анализ на детската бедност и социалното изключване в България, разработен в рамките на пилотния проект „Европейска гаранция за детето“. По този начин подходът комбинира междусекторно сътрудничество, работа на терен и аналитичен подход, което позволява навременното идентифициране на уязвимите деца и ефективното насочване на услуги и подкрепа към тях и техните семейства.

Въпреки постигнатия напредък, може да се отчете, че ефективността на част от мерките за информиране и достигане до целевите групи остава неравномерна, особено в отдалечени и слабо населени райони. Това подчертава необходимостта от допълнително

укрепване на териториално ориентирания подход, по-системно ангажиране на местните общности и по-целенасочено достигане до децата, живеещи в отдалечени, слабо населени или маргинализирани територии. Както беше посочено в предходните раздели, от съществено значение за идентифицирането на нуждаещите се деца и на затрудненията пред ефективния им достъп до услуги ще бъдат резултатите от изпълнението на проект „Изграждане и поддържане на механизъм за взаимодействие при изпълнение на всички дейности на Европейската гаранция за детето“ и по-конкретно, дефинирането на екстремната бедност и последващото картографиране на децата, живеещи в екстремна бедност.

4. Финансиране

Изпълнението на мерките в националния план за действие се финансира основно със средства от държавния бюджет и Европейските фондове чрез Програма „Образование“ 2021-2027 г., ПРЧР 2021-2027 г., ПРР 2021-2027 г., Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г., както и други източници.

От Европейските фондове конкретно за целите на изпълнение на Гаранцията в България са планирани средства, както следва:

- Програма „Образование“ 2021-2027 г. – 198 829 711 лв. или 101 660 016,97 евро;

- Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. – 81 281 936 лв. или 41 558 793,96 евро;

- Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. – 897 517 471, 79 лв. или 458 893 396,56 евро: общ бюджет за мерки, свързани с образователна, здравна, социална инфраструктура и за подобряване на жилищните условия на маргинализираните групи, включително роми, част от които имат отношение към целите на изпълнение на Гаранцията за детето в България. От планираните средства по изброените направления към момента са договорени общо 247 460 022,95 евро.

- Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г. – 10 784 454,10 или 5 514 003,80 евро.

От държавния бюджет се финансират всички видове дейности, свързани с безплатно здравеопазване, предучилищно и училищно образование, грижа в ранна детска възраст, предоставяне на социални услуги на деца и техните семейства, различни видове социално и семейно подпомагане, данъчни облекчения, пенсии и обезщетения и др. Така например, ежегодно от държавния бюджет се отделя съществен ресурс за финансова подкрепа на децата и техните семейства, като изразходваните средства по програма „Подкрепа за децата и семействата“ са, както следва: за 2023 г. – 589 698 596 лв. или 301 508 104,49 евро, за 2024 г. – 674 730 335 лв. или 344 984 142,28 евро. За 2025 г. средствата са в размер на 694 990 000 лв. или 355 342 744,51 евро, от които 641 328 000 лв. или 327 905 799,58 евро са за изплащане на всички видове семейни помощи за деца. Налице е ежегодно нарастване и на средствата за финансиране на социалните услуги, които са делегирани от държавата дейности. Осигурените от държавния бюджет средства през 2023 г. за финансиране на социални услуги, делегирани от държавата дейности (общо за деца и за пълнолетни лица), са в размер на 644 784,7 хил. лв. или 329 673,18 евро, като за 2024 г. те са увеличени на 902 666,2 хил. лв. или 461 525,90 хил. евро или увеличението е с 257 881,5 хил. лв. или 131 852,72 хил. евро (увеличение с 40%). Осигурените от бюджета средства през 2025 г. за всички социални услуги, делегирани от държавата дейности, са в размер на 1 051 667,4 лв. или 537 709,00 евро.

Разчетените средства от държавния бюджет за системата на предучилищното и

училищното образование за 2024 г. са 6570,0 млн. лв. или 3359,2 млн. евро, а за 2025 г. – 7317,7 млн. лв. или 3741,5 млн. евро. В рамките на разчетените средства за училищното и предучилищното образование са финансирани следните основни дейности:

1. Издръжка на дейностите по възпитание и обучение на децата и учениците. Общият размер на разчетените средства, с които се осигуряват разходите за възнаграждения и за издръжка на образователния процес в детските градини и училищата, е както следва: за 2024 г. – 4520,4 млн. лв. или 2311,2 млн. евро, а за 2025 г. – 5159,0 млн. лв. или 2637,8 млн. евро.

2. Подпомагане на равния достъп и подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Общият размер на разчетените за 2024 г. средства е 1336,6 млн. лв. или 683,4 млн. евро, за 2025 г. – 1393,5 млн. лв. или 712,5 млн. евро. Тези средства включват и мерките за приобщаващо образование на деца и ученици със СОП, като за 2024 г. те възлизат на 192,9 млн. лв. или 98,6 млн. евро, а за 2025 г. – 238,3 млн. лв. или 121,9 млн. евро; както и средствата за училища и детски градини с концентрация на деца от уязвими групи – за 2024 г. – 54,1 млн. лв. или 27,7 млн. евро, а за 2025 г. – 58,4 млн. лв. или 29,9 млн. евро. Тези средства са насочени към осигуряването на допълнителен персонал и/или допълнителни занимания, както и за подпомагане на достъпа до образование и предотвратяване на риска от отпадане от системата на предучилищното и училищното образование на децата и учениците от уязвими групи. Ресурсите за равен достъп включват и средствата за ученически стипендии, ученически общежития, познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване от учениците от I-VII клас и децата от подготвителните групи, подпомагане храненето на децата от подготвителните групи и на учениците от I - IV клас. Основните направления са за транспорт на децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от населени места, в които няма детска градина или училище, дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта на децата и учениците, както и за кариерно ориентиране, осъществявано от центрове за подкрепа на личностното развитие.

Ежегодно от държавния бюджет се осигурява съществен ресурс за подобряване на майчиното и детско здраве, като изразходените средства по бюджетна програма „Медико-социални грижи за деца в неравностойно положение, майчино и детско здравеопазване” за 2024 г. са в размер на 69 033,3 хил. лв. или 35 296,2 хил. евро, а за 2025 г. са в размер на 76 478,3 хил. лв. или 39 102,7 хил. евро. Средствата са насочени за обезпечаване на дейности в подкрепа на семействата на деца с увреждания и хронични заболявания за назначаване и провеждане на ранна диагностика, диагностика, лечение и медицинска и психосоциална рехабилитация; продължително лечение и рехабилитация на деца с увреждания и тежки хронични заболявания и обучение на родителите им за поемане на грижата в семейна среда; обезпечаване на задължителният масов скрининг на всички новородени деца за фенилкетонурия, вродена надбъбречнокорова хиперплазия и вроден хипотиреоидизъм; пренатална диагностика на бременни жени за ранно откриване на вродени аномалии (Синдром на Даун, дефекти на невралната тръба и други аномалии) и провеждане на генетични изследвания при висок риск от раждане на дете с генетична болест чрез биохимичен и ДНК анализ; финансиране на всички дейности, включени в Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030 г. за организационно и финансово подпомагане на български граждани за извършване на дейности по асистирана репродукция при лица с безплодие, лечимо преди всичко с методите на асистирана репродуктивни техники.

От държавния бюджет е осигурено финансиране за компенсирани на разходите, извършени от родителите за отглеждане, възпитание и обучение на децата, които не са приети в общински детски ясли или яслени групи в общински или държавни детски

градини, поради липса на свободни места, както следва: за 2024 г. – 13 911,5 хил. лв. или 7 112,8 хил. евро и за 2025 г. – 17 254,4 хил. лв. или 8 822,1 хил. евро.

В изпълнение на Европейската гаранция за детето в ПРЧР 2021-2027 са заложили 81 281 936 лв. или 41 558 793,96 евро, които са програмирани в рамките на операция „Бъдеще за децата“. „Бъдеще за децата“ е първата мярка, с която стартира изпълнението на националния план за действие в изпълнение на инициативата. Предвид хоризонталния ѝ характер, изпълнението на операцията е ключово за постигане на целите на плана в цялост.

По ПРЧР 2021-2027 основно се финансират мерки за осигуряване на подкрепа за подобряване на грижата за деца в ранна детска възраст, развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги с цел превенция на усложненията при деца с увреждания, затруднения в развитието и хронични заболявания, мерки за превенция на ранните бракове и раждания и индивидуална подкрепа за непълнолетни майки/бременни и техните деца, подкрепа за младежите, напускащи алтернативна грижа и др. Същевременно за постигане на целите на Гаранцията допринасят и други инвестиции по програмата, като мерките за подобряване на капацитета в социалната система, мерките за подкрепа на човешките ресурси в сферата на здравеопазването, мерките за заетост, квалификация и обучение на родители, мерките за подкрепа на съчетаването на професионалния и семейния живот и други.

По Програма „Образование“ 2021-2027 основно са финансирани мерки за подкрепа за личностно развитие в предучилищното и училищното образование, превенция на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата, създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери, мерки на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията, мерки за утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт и др.

По процедура „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“ с бенефициент МОН е сключен договор BG05SFPR001-1.003-0001 „Силен старт“ на обща стойност 140 538 769 лв. или 71 856 331,58 евро. От планираните по проекта средства за Европейската гаранция за детето в размер на 39 533 970,42 лв. или 20 213 398,11 евро, към 31.12.2025 г. са верифицирани 20 038 197,22 лв. или 10 245 367,55 евро.

По процедура „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“ с бенефициент МОН е сключен договор BG05SFPR001-1.001-0001 „Успех за теб“ на обща стойност 201 496 877,24 лв. или 103 023 717,42 евро. От планираните по проекта средства за Европейската гаранция за детето, възлизащи на 131 153 586,24 лв. или 78 527,40 евро, към 31.12.2025 г. са верифицирани 64 652 742,44 лв. или 33 056 422,31 евро от ЕСФ+ (50 047 764,25 лв. или 25 589 015,53 евро за обща подкрепа за личностно развитие и 10 00 407,09 лв. или 5 115 172,12 евро за допълнителна подкрепа).

Процедура чрез подбор на проектни предложения BG05SFPR001-1.004 „Утвърждаване на интеркултурното образование, чрез култура, наука и спорт“, която е изцяло насочена към Европейската гаранция за детето, е обявена през м. януари 2024 г. с бюджет от 31 123 577 лв. или 15 913 232,23 евро. В рамките на трите крайни срока за кандидатстване са подадени 113 проектни предложения на обща стойност 41 760 000 лв. или 21 351 548,96 евро. Към 31 декември 2025 г. са сключени 79 договора за безвъзмездна финансова помощ на обща стойност 30 273 514,58 лв. или 15 478 602,36 евро.

Мерките, финансирани по ПРЧР 2021-2027, са насочени основно към подобряване на инфраструктурата. Част от тях, свързани с модернизацията на образователната

инфраструктура, са пряко ориентирани към децата. Други, като инвестициите в жилищно настаняване, здравна и културна инфраструктура, имат косвен принос за подобряване на условията за живот и развитие на децата. За отчетния период са договорени средства в размер на 158 739 874,77 евро, разпределени по мерки, както следва:

- по мярка „Подкрепа за образователна инфраструктура и оборудване“ – общо договорени средства БФП: 150 234 944,76 евро.
- по мярка „Базирана в общността центрове за ранно детско развитие за подкрепа на деца и техните родители и семейства (предоставящи основно дейности за консултиране, обучение и терапия, както и работа в общността, застъпничество и посредничество) към момента няма договорени средства.
- по отношение на мярка „Подкрепа за жилищно настаняване“ договорените средства БФП (по приоритет 1) са в размер на 8 504 930,01 евро.

По Програма „Храни и основно материално подпомагане“ 2021-2027 основно са финансирани мерки за осигуряване на достъп до пълноценно хранене на всички нуждаещи се деца и за предоставяне на материална и финансова подкрепа за семействата с деца от уязвими групи. С оглед осигуряване на здравословно и пълноценно хранене по процедура BG05SFPR003-1.006 „Детска кухня“ по Програмата се предоставят ваучери на деца от 10 месеца до 3 години от уязвими групи, срещу които те получават обедно хранене от детските кухни. Планираните средства за предоставяне на ваучер/карта са в размер на 7 152 828,54 лв. или 3 657 183,16 евро. Със заповед на Ръководителя на Управляващия орган срокът за изпълнение на процедурата е удължен до края на 2027 г. Размерът на предвиденото финансиране за осигуряване на подкрепа чрез закупуване на пакети с необходими базови продукти за новородени деца от бедни и рискови семейства, идентифицирани от органите по социално подпомагане, е 1 818 000 лв. или 929 528,64 евро до 2025 г. За раздаване на пакетите за новородени бюджетът е в размер на 254 520 лв. или 130 134 евро, като изпълнението на проект „Подкрепа за най-малките“ е удължен до 30.09.2026 г.

5. Мониторинг

Националната рамка за мониторинг и оценка на изпълнението в България на Европейската гаранция за детето се утвърждава като ефективен инструмент за проследяване на напредъка по Европейската гаранция за детето. В нея са включени 14 специфични цели, подкрепени от над 20 индикатора към всички тематични области на националния План за действие. Към всеки един от индикаторите са заложили междинни (към 2025 г.) и целеви стойности (към 2030 г.), които да бъдат постигнати. Основните източници на данни са НСИ, Евростат, АСП, НЦОЗА, PISA, СЗО и административни регистри, които осигуряват надеждна, съпоставима и регулярно актуализирана информация за мониторинг. Повечето данни се събират годишно, което позволява проследяване на тенденции. Някои индикатори (например, от изследването PISA) се обновяват на всеки 3-5 години.

В периода 2021-2025 г. се наблюдава увеличение на дела на децата в риск от бедност – от 24,2% на 27,0%. Отчита се и леко покачване в дела на децата в риск от бедност или социално изключване – от 33% на 33,1%. Това неблагоприятно развитие следва да бъде разглеждано в контекста на поредица от кризи и техните последици. Пандемията от COVID-19 доведе до загуба на доходи и социална нестабилност, а последвалата енергийна и икономическа криза, усилена от геополитическите сътресения, предизвика рязко нарастване на цените на храните и енергията. Тези негативни социално-икономически процеси засегнаха в особено голяма степен домакинствата с деца от уязвими групи. Същевременно, предварителните данни за 2025

г. показват подобрене на ситуацията, свързана с детската бедност и социално изключване, спрямо 2024 г. По отношение на дела на децата, живеещи в тежки материални и социални лишения (определени като ограничения по 7 от 13 показателя), се наблюдава устойчива положителна тенденция към намаляване през последните години.

Положително развитие отбелязват и други водещи индикатори, свързани с детското благосъстояние: намаляване на детската смъртност, повишаване на обхвата на имунизациите, разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст и намаляване на дела на преждевременно напусналите образование и обучение. В сравнение с 2021 г., когато коефициентът на детска смъртност в България е бил около 5,6 на 1000 живородени деца – значително над средното за Европейския съюз (3,3 на 1000) – през 2024 г. той намалява до 4,5‰. В абсолютно изражение коефициентът на детска смъртност намалява с 1,1 на 1000 живородени деца, а в относително изражение спадът спрямо нивото от 2021 г. е около 19,6%. Това съществено намаление, постигнато само в рамките на три години, може да се определи като значимо и показва осезаемо подобрене и напредък в системата на майчиното и детското здравеопазване. Детската смъртност е един от най-чувствителните индикатори за ефективността на системата на майчиното и детското здравеопазване, както и за социално-икономическите условия в страната. Тя отразява не само качеството на медицинските услуги и достъпа до тях, но и фактори като образователното равнище, доходите на домакинствата и регионалните различия в здравната инфраструктура. В тази връзка, показателни са данните в регионален аспект – по данни на НСИ през 2024 г. коефициентът на детска смъртност е най-висок в областите Разград (10,9‰), Монтана (10,3‰) и Добрич (10,1‰). Общото между тези региони е неблагоприятната демографска структура, характеризираща се с ниска раждаемост и застаряване на населението. Допълнително, социално-икономическите условия – висока безработица, ниски доходи и ограничен достъп до качествени здравни услуги, създават предпоставки за по-висок риск от детска смъртност.

Положителна тенденция се наблюдава и по отношение на имунизационния обхват в периода 2021-2024 г. – отчита се ръст в изпълнението на имунизационния календар и по-високи нива на ваксинално покритие сред децата. Имунизационният обхват с основните имунизации през 2024 г. достига 94,5%, като се доближава до заложената целева стойност от минимум 95%.

Налице е и разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст като резултат от предприетите мерки, сред които премахването на таксите за детски градини. През последните години в България се наблюдава устойчиво намаляване на дела на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението сред лицата на възраст между 18 и 24 години. По данни на НСИ, „Наблюдение на работната сила“, през 2024 г. делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението сред лицата на възраст между 18 и 24 години намалява до 8,2% в сравнение с 12,0% през 2021 г. Този дял е под средната стойност за ЕС (9,5%) и е под целта от 9,0% на равнище на ЕС до 2030 г. Междинната цел за 2025 г. (10,2%) вече е преизпълнена, а при запазване на настоящата положителна тенденция постигането на целта от 7% през 2030 г. изглежда напълно реалистично.

Данните от изследването PISA показват, че въпреки че България е постигнала напредък в увеличаването на участието в образованието и грижите в ранна детска възраст и в намаляването на преждевременното напускане на училище, образователните резултати на всички нива все още се нуждаят от подобрене. Социално-икономическите фактори продължават в голяма степен да предопределят образователните резултати и постиженията по отношение на основните умения.

В последните години интензивно се развиват и социалните услуги за деца, включително и социалните услуги за ранно детско развитие. В ЗСУ изрично е регламентирано, че социалните услуги за формиране на родителски умения, консултиране на родители по въпросите на ранното детско развитие и отглеждането на деца, ранна интервенция на уврежданията за деца и други не се заплащат. В съответствие с провежданата реформа в областта на социалните услуги се наблюдава устойчиво увеличение на броя на социалните услуги, финансирани със средства от държавния бюджет¹⁹.

Делът на децата, изложени на риск от бедност, живеещи в домакинства с прекомерна тежест на разходите за жилище, намалява от 29,5% през 2021 г. до 26,5% през 2025 г., или понижение с 3,0 п.п. Въпреки отчетеното подобрене, делът на децата в риск от бедност, живеещи в домакинства, за които жилищните разходи представляват прекомерна финансова тежест, остава висок.

Данните за пренаселеността на жилищата при деца, изложени на риск от бедност, също показват ясно изразена тенденция на постепенно подобрене в периода 2021-2025 г. През 2024 г. показателят намалява до 66,7%, което представлява спад от 9,2 п.п. спрямо 2021 г. (75,9%). През 2025 г. се отчита допълнително намаление до 63,7%, или спад с още 3,0 п.п. спрямо 2024 г. Независимо от отчетеното подобрене по тези показатели, данните подчертават необходимостта от устойчиви и дългосрочни политики в областта на жилищното настаняване, енергийната ефективност и подкрепата на доходите, с фокус върху домакинствата с деца и върху териториите с концентрация на бедност.

В Плана за действие в анализа на целевите групи, техния профил и бариерите, които те срещат по отношение на достъпа им до основни услуги, е отбелязана липсата на официална статистика или разпокъсаността на наличните данни за отделните групи деца. Предвид това, в него е изведена необходимостта от наличието и функционирането на надеждна база данни за броя и профила на отделните групи деца в неравностойно положение, отчитайки различните фактори и рискове, пред които те са изправени. В тази връзка и както вече беше посочено, сред водещите дейности на национално ниво в изпълнение на Европейската гаранция за детето, е картографирането на децата, живеещи в екстремна бедност в България. Този процес ще позволи по-добро идентифициране на най-уязвимите групи деца и съответно, ще подкрепи процеса на планиране и мониторинг с актуални, достоверни и съпоставими данни. Тъй като планираното картографиране ще бъде извършено на ниво общини, то ще осигури детайлна и териториално специфична информация, която ще позволи разработването на целенасочени политики и интервенции, съобразени с особеностите на съответната община.

¹⁹ Информация за динамиката в техния брой през разглеждания период се съдържа в Раздел 3, т. 3.6.

Табл. № 4 Национална рамка за мониторинг и оценка на изпълнението в България на Европейската гаранция за детето и за събиране на данни (последни актуални данни)

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Базова стойност	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
Намаляване на дела на децата в риск от бедност или социално изключване	Дял на децата в риск от бедност или социално изключване	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	33,0% (2021 г.)	33,1% (2025 г.)	26,0%	21,0%
	Дял на децата в риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	24,2% (2021 г.)	27,0% (2025 г.)	22,0%	18,0%
	Дял на децата, живеещи в тежки материални и социални лишения (7 от 13 показателя)	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	20,0% (2021 г.)	16,3% (2025 г.)	17,0%	15,5%
Намаляване на дела на бедните сред домакинствата с три и повече деца	Дял на бедните сред домакинствата с три и повече деца	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	49,3% (2021 г.)	52,3% (2025 г.)	45,3%	37,5%
Намаляване на дела на бедните сред самотните родители с деца	Дял на бедните сред самотните родители с деца	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	35,7% (2021 г.)	40,4% (2025 г.)	31,0%	25,0%
Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в	Дял на децата на възраст 0-2 години, които	НСИ, Евростат	Годишно/България	20,6% (2021 г.)	22,2% (2025 г.)	22,0%	25,0%

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Базова стойност	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
образование и грижи в ранна детска възраст	посещават ОГРДВ ²⁰						
	Нетен коефициент на записване на децата в образователната система от 3 години до постъпването им в първи клас ²¹	НСИ	Годишно/България	80,4% (2021/2022 г.)	88,6% ²² (2024/2025 г.)	84,3%	86,3%
Намаляване на дела на преждевременно напусналите образование и обучение	Дял на преждевременно напусналите образование и обучение	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	12,0% (2021 г.)	8,2% (2024 г.)	10,2%	7%
Намаляване на дела на учениците с резултати, по-ниски от критичните (средно за трите области на изследването PISA - четене,	% 15-годишни със слаби резултати средно за трите области: четене, математика, природни науки	Програма за международно оценяване на учениците (PISA) на ОИСП	На всеки три години/ЕС-27	46,0% (2018 г.): - 7,1% за четене; - 4,4% за математика;	51,5% (2022 г.): - 2,9% за четене; - 3,6% за математика; - 8,0% за	36,0%	25,0%

²⁰ Във възрастовия диапазон от 0 до 2 години се включват всички деца до навършване на 3 години.

²¹ При изчислението на коефициентите са включени и децата на 6 години, които са записани в първи клас.

²² Целевата стойност е достигната. Резултатът се получава поради използването на ревизирани данни за населението на база на резултатите от Преброяване 2021 при изчислението на коефициента за 2022/2023 г. Налице е прекъсване на динамичния ред.

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Базова стойност	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
математика и наука)				46,5% за природни науки.	природни науки.		
Намаляване на броя на децата в резидентна грижа	Брой на децата, настанени в услуги за резидентна грижа	АСП	Годишно/България	3022 (2021 г.)	2967 (2025 г.)	2 600	2 000
Увеличение на броя подкрепени деца и родители/полагащи грижа чрез социални услуги за превенция, ранна интервенция, информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, обучение и други услуги в общността	Брой потребители на социалните услуги за деца и семейства (консултативни, за превенция и ранна интервенция, дневна грижа), финансирани от държавния бюджет	АСП	Годишно/България	11 795 (2021 г.)	19 419 (2025 г.)	14 000	20 000
Намаляване на детската смъртност	Детска смъртност при новородени	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	5,6 на 1000 (2021 г.)	4,5 на 1000 (2024 г.)	4,8 на 1000	3,1 на 1000
Повишаване обхвата на децата със задължителни имунизации	Имунизационен обхват с основни имунизации	НЦОЗА/СЗО	Годишно/ЕС-27	90,0% (2021 г.)	94,5% (2024 г.)	минимум 93,0%	минимум 95,0%

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Базова стойност	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
Намаляване на броя на раждания от момичета под 19 години	Брой раждания от момичета на възраст под 19 години	НСИ	Годишно/България	4 408 (2021 г.)	4 186 (2024 г.)	2 100	1 100
Разширяване на обхвата на децата с увреждания, ползващи здравни, социални и интегрирани здравно-социални услуги	Брой на децата с увреждания, ползващи социални, здравни и интегрирани здравно-социални услуги	МЗ, АСП	Годишно/България	7 587 (2021 г.)	12 777 (2025 г.)	9 000	10 000
Намаляване на процента на децата с наднормено тегло и със затлъстяване ²³	% деца, родени с ниско тегло	НЦОЗА	Годишно/България	9,7% (2020 г.)	11,5% (2024 г.)	9,7%	9,2%
	% деца от 1 до 4 години с наднормено тегло (свръхтегло + затлъстяване)	НЦОЗА	На всеки пет години/България	12,0% (2020 г.)	-	12,0%	11,4%
	% деца от 5 до 19 години с наднормено тегло (свръхтегло + затлъстяване)	НЦОЗА	На всеки пет години/България	32,0% (2020 г.)	-	32,0%	30,4%

²³ Последното национално представително проучване е проведено през 2020 г. Предстои провеждането на ново проучване.

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Базова стойност	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
	% деца от 1 до 4 години със затлъстяване	НЦОЗА	На всеки пет години/България	2,1% (2020 г.)	-	2,1%	2,0%
	% деца от 5 до 19 години със затлъстяване	НЦОЗА	На всеки пет години/България	12,8% (2020 г.)	-	12,8%	12,2%
Намаляване на пренаселеността на жилищата	Степен на прекомерна тежест на разходите за жилище при деца, изложени на риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	29,5% (2021 г.)	26,5% (2025 г.)	27,5%	25,5%
	Пренаселеност при деца, изложени на риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	75,9% (2021 г.)	63,7% (2025 г.)	70,0%	65,0%

* В рамката са представени актуални данни по отделните индикатори с цел проследяване на тяхната динамика и съпоставяне с базовите им стойности.

6. Управление и участие на заинтересованите страни

В изпълнение на Препоръката на Съвета и с оглед ефективна координация на национално ниво е определен национален координатор на Република България по Европейската гаранция за детето на ниво заместник-министър (със заповед на министъра на труда и социалната политика). По-високото равнище на представителност на националния координатор отговаря на изискванията, посочени в Препоръката на Съвета, а именно наличието на съответни ресурси и мандат, позволяващи ефективна координация и мониторинг. Функциите на националния координатор са свързани и с осъществяването на активна комуникация и диалог с всички заинтересовани страни в национален контекст, както и с Европейската комисия и националните координатори на други държави членки. От 2021 г. досега функциите на националния координатор са изпълнявани от заместник-министри и ръководни кадри в МТСП, притежаващи значителен опит в комуникацията и координацията със заинтересованите страни и Европейската комисия, както и по отношение на водещите политики в обхвата на Гаранцията, планирането и управлението на оперативните програми по линия на Европейските фондове. По този начин се постига приемственост и последователност в работата по изпълнението на Европейската гаранция за детето. В периода 01.09.2023 г. – 17.04.2024 г. функциите на национален координатор са изпълнявани от заместник главен директор на Главна дирекция „Европейски фондове, международни програми и проекти“ в МТСП, който считано от 18.04.2024 г. е определен за заместник-министър на труда и социалната политика. Настоящият национален координатор е участвал активно в цялостния процес още на етап на планиране на мерките и дейностите по националния план, притежава значителен опит в комуникацията и координацията със заинтересованите страни в национален контекст и с Европейската комисия, както и по отношение на планирането и управлението на програмите по линия на ЕСФ. За подпомагане на координатора в оперативното изпълнение на неговите задачи е определено отговорно звено от специализираната администрация на МТСП – дирекция „Социално включване“.

За изпълнението на Препоръката на Съвета на национално ниво е въведен механизъм за координация и управление на процеса, в който са включени и активно участват всички заинтересовани страни. Създадена е Междуведомствена работна група (МРГ) на високо ниво за управление и координация на процеса по изпълнение на Плана (със заповед на министър-председателя на Република България). В състава ѝ участват всички отговорни институции на ниво министри и ръководители, като групата се председателства от министъра на труда и социалната политика. Тази работна група на високо равнище не само осигурява последователна междусекторна координация, но и предоставя необходимата политическа решимост за мобилизиране на институциите и подобряване на стратегическото планиране на политиките.

Създадена е Постоянна експертна работна група (ПЕРГ) за подпомагане на координацията и мониторинга на процеса по изпълнение на плана (със заповед на министъра на труда и социалната политика). В нея участват представители на всички ангажирани институции и организации, включително и от гражданския сектор и академичните среди, като групата се председателства от националния координатор по Европейската гаранция за детето. Тази широка представителност отразява комплексния и хоризонтален характер на политиките за подкрепа на децата и семействата.

ПЕРГ има следните задачи:

- да осигурява координацията между държавните институции и други организации, ангажирани с дейности от плана за действие за изпълнение на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето;

- да извършва наблюдение и мониторинг на изпълнението на мерките и дейностите, заложи в плана за действие;
- да разработва двугодишни оперативни планове за изпълнение на настоящия план за действие;
- да разработва двугодишни доклади за напредъка и резултатите по изпълнението на Препоръката на Съвета.

Както беше посочено, сред водещите ангажименти на ПЕРГ е разработването на двугодишни оперативни планове за изпълнение на Плана за действие, които съдържат конкретни дейности с индикатори, срокове, размер и източници на финансиране и отговорни институции във всички области на въздействие. В периода от приемането на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето до момента са приети два оперативни плана за периодите 2023-2024 г. и 2025-2026 г. Към момента се изпълняват мерките от втория Оперативен план за периода 2025-2026 г. Във връзка с включването на заинтересованите страни в различните етапи на процеса е важно да се отбележи, че представители на НПО освен че подкрепят изготвянето на двугодишните оперативни планове и доклади за напредъка в изпълнение на Препоръката на Съвета, участват и като партньори при изпълнение на част от планираните мерки.

На основата на натрупания до момента опит може да се заключи, че националният координационен механизъм за прилагане на Европейската гаранция за детето е допринесъл за укрепване на междусекторното сътрудничество, за подобряване на процесите на стратегическо планиране и отчитане, както и за изграждането на устойчив и структуриран модел на управление.

Насърчаването на участието на децата е важен елемент на изпълнението на Европейската гаранция за детето. Националният план за действие бе обсъден с членовете на Съвета на децата като консултативен орган към председателя на ДАЗД, преди неговото приемане, като в хода на неговото изпълнение Съветът на децата продължи да участва активно в различни дейности, инициативи и събития на национално и международно ниво, изразявайки мнения и становища по документи и теми, свързани с правата на децата. Във фокуса на предприеманите действия е създаването на условия за упражняване на правото на децата да изразяват мнение и отношение по въпросите, които ги касаят. Тяхното включване е осигурено предимно чрез структурирани национални консултации, фокус групи, анкети и местни инициативи, провеждани както в процеса на разработване, така и при прилагането на Плана за действие и двугодишните оперативни планове. Сред водещите дейности по проект „Ефективни политики за всички деца“, по процедура за директно предоставяне BG05SFPR002-2.004 „Надграждане на капацитета на системите за закрила на детето“, по ПРЧР 2021-2027 е провеждането на инициативи на местно ниво, които да подобрят ефективността на процеса на участие на децата. В тази връзка, са планирани консултации с деца по актуални теми (образование, дигитална грамотност, здравеопазване, свободно време, спорт, култура, социално включване и др.), свързани с развитието, правата и интересите на децата²⁴.

По отношение на мониторинга по изпълнението на Европейската гаранция за детето, успоредно с функциите на ПЕРГ в тази посока, изпълнението на политиката в областта на социалното включване се наблюдава от Националния съвет по въпросите на социалното включване (НСВСВ) към МС, в качеството му на орган за осъществяване на координация, сътрудничество и консултация при разработването, провеждането, мониторинга и оценката на държавната политика в областта на социалното включване. От своето създаване досега той се е утвърдил като платформа за ефективно

²⁴ Подробна информация относно инициативите за насърчаване на участието на децата се съдържа в Раздел 3, т. 3.6.

взаимодействие между държавните органи, социалните партньори, местните власти и неправителствените организации. В състава на Съвета са включени представители на всички заинтересовани страни – министерства, агенции, представители на НСИ и Националния осигурителен институт, социални партньори, общини, неправителствени организации, включително организации, работещи активно по въпросите на децата и семействата, представители на академичните среди. Неговата широка представителност отразява комплексния и хоризонтален характер на тази политика. Основните функции на Съвета включват изготвяне на становища по проекти на стратегически документи в областта на социалното включване; подпомагане на сътрудничеството и консултацията с юридическите лица с нестопанска цел за формиране, провеждане и мониторинг на държавната политика по социално включване; разработване, обсъждане и одобряване на доклади, анализи и оценки на изпълнението на държавната политика по социално включване; оказване на съдействие за мониторинга на изпълнението на държавната политика по социално включване. Целта е да следи за постигането на резултати от дейността по изпълнението на приоритетите в областта на социалното включване, както и активно да включи заинтересованите страни в осъществяването на оценката и наблюдението.

7. Планирани действия

Анализът на досегашното изпълнение на Европейската гаранция за детето показва, че въпреки постигнатия напредък, продължават да съществуват предизвикателства, свързани с идентифицирането на децата в уязвимо положение и необходимостта от засилване на междуинституционалното сътрудничество и координация. Сред основните пропуски в идентифицирането на нуждаещите се деца може да бъде открито ограничаването на наличните данни, особено по отношение на определени целеви групи. В повечето случаи данните се събират и анализират на ниво област или статистически регион (NUTS 2 и NUTS 3), което затруднява идентифицирането на уязвими деца на ниво община или населено място. Това води до ситуации, в които реални нужди остават скрити зад агрегирани показатели, а интервенциите не достигат до най-нуждаещите се.

В тази връзка, едно от основните планирани направления е усъвършенстването на механизмите за идентифициране на деца в риск от бедност и социално изключване. Както вече беше отбелязано в предишните раздели, една от водещите инициативи в изпълнението на Европейската гаранция за детето е именно предстоящото дефиниране на екстремната бедност и последващото картографиране на децата, живеещи в екстремна бедност на ниско териториално ниво. Този подход е от ключово значение за ефективното изпълнение на Европейската гаранция за детето на местно ниво, тъй като позволява по-прецизно насочване на ресурсите, по-добра координация между институциите и по-голяма ангажираност на местните власти и общности. Картографирането на децата, живеещи в екстремна бедност на ниско териториално ниво е не просто технически инструмент, а ще послужи за стратегическа основа за разработването на целенасочени, устойчиви и ефективни политики в подкрепа на нуждаещите се деца.

Сред идентифицираните слабости е и липсата на интегриран механизъм за обмен на информация между отделните системи, което води до пропуски в идентификацията на нуждаещите се деца и в координацията на подкрепата към тях. Функционирането на единна информационна платформа е от съществено значение за осигуряването на качествена подкрепа на децата с комплексни потребности посредством координирано планиране на услуги от различни системи. В тази връзка, от съществено значение е целенасоченото обучение на специалисти от образователната, здравната и социалната

система за работа с общи индикатори и разработване на координирани планове за подкрепа.

В този контекст, като добър пример може да бъде посочена приетата с РМС № 181 от 18.03.2024 г. на Национална стратегия за електронно здравеопазване и дигитализация на здравната система до 2030 г. Стратегията поставя акцент върху интероперативността и сигурния обмен на данни между здравната, социалната и образователната система. В тази връзка се предвижда: създаване на единно пространство от здравни данни, достъпно за оторизирани специалисти от различни институции; свързване на Националната здравноинформационна система (НЗИС) с други публични регистри и платформи, включително тези на НОИ, НЗОК, МОН и АСП; подобряване на координацията при предоставяне на услуги, особено за деца с комплексни потребности и хронични заболявания. От м. септември 2025 г. медицинските специалисти в училища и детски градини получават достъп до електронните здравни досиета на децата посредством специализирана платформа (edu.his.bg).

В рамките на проект „Ефективни политики за всички деца“ по процедура BG05SFPR002-2.004 „Надграждане на капацитета на системите за закрила на детето“ по ПРЧР 2021-2027 се предвижда разработване и внедряване на Национална информационна система, която е регламентирана в ЗЗДет. Целта е цялостно да се структурират и интегрират на едно място данни и информация, отнасящи се до всички сфери на живот, имащи значение за грижата и развитието на децата. Сред планираните действия е и изграждането на Методически център за анализи и изследвания към ДАЗД. Центърът ще служи като инструмент за събиране, обработка и оценка на данни, необходими за укрепване на системите за закрила и мониторинг на децата в риск; изготвяне на анализи с оглед постигане на координирана работа по правни и други въпроси; изработване на методически ресурси за подкрепа на работата на професионалистите, работещи с деца. Чрез реализирането на тези планирани действия се създават предпоставки за по-цялостен, координиран и основан на данни подход към изпълнението на Европейската гаранция за детето.

Отчитайки ключовата роля на образованието и грижите в ранна детска възраст за превенцията на междупоколенченската бедност, във фокуса на приоритетните действия, включително в контекста на Европейската гаранция за детето, ще продължат да бъдат инвестициите в ранна детска възраст. През следващите години политиките в областта на ОГРДВ ще бъдат насочени към устойчивото продължаване и задълбочаване на дейностите по проект „Силен старт“ по Програма Образование 2021-2027. Изпълнението на проекта ще продължи да обхваща както общата подкрепа за всички деца в предучилищна възраст, така и допълнителната подкрепа за деца със специални образователни потребности, деца в риск, деца с хронични заболявания и деца с изявени дарби. Акцент ще остане превенцията на обучителните затруднения чрез целенасочени програми за психомоторно, когнитивно и езиково развитие, както и предоставянето на психологическа подкрепа и обучение по български език за деца, за които той не е майчин. Планирано е и по-нататъшно укрепване на капацитета на детските градини чрез инвестиции в човешките ресурси и професионалното развитие на педагогическия и непедagogическия персонал, както и задълбочаване на междусекторното сътрудничество.

Работата с родителите ще продължи да бъде ключов елемент от изпълнението на проекта, с особен фокус върху семействата от уязвими групи. Предстоящите дейности ще надграждат вече установените механизми за родителско включване чрез съвместни инициативи, обучения и целенасочена подкрепа, насочени към преодоляване на бариерите пред достъпа и устойчивото участие на децата в услугите за ОГРДВ. Паралелно с това, в периода 2025-2026 г. ще бъде финализиран проектът, финансиран по Инструмента за техническа подкрепа, насочен към прилагането на Националната рамка

за качество в ОГРДВ. След приключване на ситуационния анализ и анализа на добри европейски практики, както беше посочено, предстои разработване и пилотно тестване на инструмент за самооценка на качеството на ниво институция, както и инструменти за мониторинг и оценка на общинско и национално ниво. Очаква се изграждането на интегрирана система за мониторинг и оценка на качеството да създаде устойчива основа за вземане на решения, основани на данни, и за системно подобряване на качеството на услугите в ранна детска възраст. Проектът ще приключи през м. юли 2026 г. с готов и апробиран инструментариум, подкрепен от комуникационна стратегия за повишаване на обществената осведоменост относно значението на качеството в ОГРДВ.

Следва да се отбележи, че националният План за действие за изпълнение на Европейската гаранция за детето е дългосрочен стратегически документ, който очертава визията и приоритетите до 2030 г. Както беше посочено, за неговото прилагане се разработват двугодишни оперативни планове, съдържащи конкретни мерки, дейности, индикатори и отговорни институции. Тези оперативни планове изпълняват функцията на динамичен инструмент за актуализация, чрез който се отразяват промените в средата, нови данни, напредъка по изпълнението и т.н. По този начин реализацията на дългосрочния план се адаптира и надгражда чрез последователни оперативни рамки, които осигуряват гъвкавост и устойчивост на изпълнението, чрез своевременно адресиране на нововъзникнали предизвикателства.

8. Добри практики

От приемането на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 година за създаване на Европейска гаранция за детето са разработени и приложени редица ефективни практики, насочени към подобряване на достъпа на децата в неравностойно положение до основни услуги в областта на ранното детско развитие, образованието, здравеопазването, здравословното хранене и др. На местно ниво много общини реализират различни инициативи за ангажиране на децата и младежите чрез спортни, културни и граждански дейности, както и за насърчаване на участието им в процесите на вземане на решения (в общини Велико Търново, Столична община, Козлодуй, Габрово, Добрич и др.). Паралелно с това, широко разпространена практика е предоставянето на финансова подкрепа – под формата на еднократни помощи при раждане на дете и подкрепа за двойки с репродуктивни проблеми, финансирани изцяло с общински средства (в общини Севлиево, Монтана, Габрово, Добрич, Силистра, Троян и др.). Макар част от тези практики да не са въведени пряко в рамките на Европейската гаранция за детето, те допринасят съществено за постигането на нейните цели и имат потенциал за прилагане и в други държави.

Пример за ефективен интегриран подход за подкрепа на децата и семействата е проект BG05SFPR002-2.003-0053-C01 „Бъдеще за децата“ в община Нови пазар по ПРЧР 2021-2027, изпълняван в периода 18.10.2023 – 17.10.2025 г. В рамките на проекта са реализирани следните дейности: интегрирана подкрепа за деца и младежи от уязвими групи и семейства в риск, работа в детски градини и училища, проследяване на развитието в семейна среда, психологическа подкрепа за непълнолетни родители, подкрепа за завършване на средно образование и кариерно ориентиране. Реализирани са и информационни кампании по здравна профилактика, превенция на ранни бракове и семейно планиране. Обхванати са 223 деца и младежи от малцинствени и уязвими общности. Резултатите от проекта са свързани с подобрен имунизационен обхват, повишена здравна култура, активна работа с родители и деца, разработена образователна книжка „Аз, детето“ за родители и специалисти.

Друга инициатива за подкрепа на децата и родителите в ранна детска възраст е

Общностният център за деца и семейства (ОЦДС) в гр. Велико Търново, който предоставя почасови услуги за подготовка на деца до 3-годишна възраст за постъпване в детска ясла чрез програми за социализация и адаптация в среда извън семейството. Услугата подкрепя както децата и родителите, така и персонала на детските ясли, като улеснява прехода към организирана форма на грижа и ранно образование. В рамките на практиката „Ръка за ръка – взаимопомощ за деца, родители и специалисти“ мултидисциплинарен екип провежда индивидуални и групови занимания с деца и родители, както и съвместни дейности с персонала на детските ясли. Чрез наблюдение и ранна оценка се идентифицират потребности в говорното, емоционалното и двигателното развитие и при необходимост се предоставя навременна подкрепа. За периода м. юли 2023 г. – м. ноември 2025 г. през ОЦДС са преминали 127 деца по програми за адаптация и социализация, а 292 деца от детски ясли са включени в групови занимания със специалисти. Децата, преминали през услугата, показват по-лесна адаптация при постъпване в ясла, по-ниски нива на тревожност и по-добри умения за общуване и следване на дневен режим. Положителната обратна връзка от всички страни потвърждава ефективността на практиката като модел за ранна превенция и подкрепа на развитието на децата.

„Къщи на семействата”, базирани на модела „Сигурен старт“, представляват превантивна здравно-социална услуга в общността за подкрепа на семейства с деца в ранна детска възраст. Услугата се развива на територията на община Казанлък чрез четири социално-здравни центъра („Къщи на семействата“), като инициативата е част от проекти за подкрепа на семейства и деца, реализирани с участието на Сдружение „Бъдеще за децата“ и община Казанлък. В тези центрове се осигурява безопасно и достъпно пространство за игра и общуване на деца и родители; подкрепа и консултации за родители относно отглеждане, здраве, развитие и сигурна родителска грижа, включително наблюдение и ранно откриване на затруднения; възможности за социализиране и изграждане на общностни връзки между семейства; насочване към други услуги в сферата на здравеопазването, социалните услуги и образованието. Основните целеви групи са бременни жени, семейства в малки и отдалечени населени места; семейства от уязвими групи; млади родители и самотни майки; деца с риск от забавяне в развитието. Във всяка от къщите работят сътрудник и общностен медиатор. Веднъж седмично центровете се посещават от специалисти като социални работници, психолози, здравни специалисти. Картографирани са 153 семейства от уязвими общности в четири населени места; осъществена е интензивна работа с 80 семейства; подобрени са жилищните условия на над 90 деца; оказана е психо-социална подкрепа на над 200 семейства; разработени и проведени са програми за превенция на ранните бракове.

От 2021 г. община Хасково с подкрепата на УНИЦЕФ въвежда системен, семейно-ориентиран модел за ранна интервенция на уврежданията. Моделът цели да преодолее предизвикателства като късното разпознаване на затруднения в развитието при малките деца и недостатъчната, често фрагментирана подкрепа за техните семейства. В Общностния център за деца и семейства – гр. Хасково е създаден и обучен специализиран екип, който предоставя семейно-ориентирана услуга за ранна интервенция на уврежданията, насочена към работа в естествената среда на детето. Водещ принцип на модела е активното участие на родителите, като за всяко семейство се разработва индивидуален план, съобразен с неговите конкретни нужди и ежедневие. От началото на предоставянето на услугата през 2021 г. до днес в община Хасково са обхванати над 180 деца с увреждания или затруднения в развитието в ранна възраст. От 2024 г. разработената като проектна инициатива добра практика функционира като делегирана от държавата дейност, което гарантира нейната устойчивост и дългосрочно

развитие.

Като добра практика за осигуряване на подкрепа и повишаване информираността на бъдещи и настоящи родители на деца до 3 години може да бъде посочена изпълняваната от община Русе Общинска програма „Академия за родители”, с дейност „Общинско училище за родители“. В рамките на програмата се провеждат безплатни месечни срещи с акушер-гинеколог, неонатолог, педиатър, консултант по кърмене, акушерка и други специалисти по ранно детско развитие по теми за майчинството и отглеждането на дете по съвременни методи, добри практики и утвърдени от СЗО методи. Постигнатите резултати включват: повишена информираност за рисковите фактори, свързани със здравето на обхванатите по програмата родители и техните деца. За периода от м. юли 2024 г. до м. октомври 2025 г. са проведени 12 цикъла от безплатни лекции по теми за майчинството, родителството, ранното детско развитие, майчиното и детското здравеопазване. Програмата е посетена от над 100 родители, които са получили възможност за консултации с различни специалисти.

Сред добрите практики в сферата на училищното образование, насочени към модернизиране на учебната среда и повишаване на ангажираността на учениците, се откроява инициативата Интерактивен хуманитарен център с VR обучение за активно и приобщаващо образование в 121 средно училище „Георги Измирлиев“ на територията на Столична община. Практиката представлява създаване и внедряване на модерен хуманитарен център с кабинети по история и философия, оборудвани с дигитални и VR технологии, интерактивни ресурси и съвременни учебни материали. Чрез него се въвеждат иновативни методи на преподаване – виртуални посещения, визуализирани исторически и философски теми, проектно-базирано обучение, дебати и междупредметни дейности. Центърът се използва както в учебния процес, така и в клубни и извънкласни форми, като подпомага развитието на критическо мислене, гражданска култура и активното участие на учениците. Целева група са 734 ученици от V до XII клас, включително ученици с висока мотивация, със СОП и в риск от отпадане, ученици, участващи в учебни и извънкласни хуманитарни дейности. Инициативата е финансирана от МОН по Национална програма „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“. Практиката е интегрирана в дългосрочната стратегия за развитие на училището и се прилага устойчиво във всички включени паралелки.

Като добър пример в областта на здравеопазването може да бъде посочен Общинският солидарен фонд за подпомагане лечението на граждани от община Севлиево, създаден със Решение № 049/30.01.2024 г. на Общински съвет – Севлиево. Солидарният фонд представлява механизъм за финансова подкрепа на жители на общината, които не могат сами или с помощта на своите близки да покрият разходите си за медицинско лечение, диагностика, рехабилитация или други необходими здравни услуги, които не се финансират от държавни или други източници. Целеви групи са лица с ниски доходи, многодетни семейства, безработни, пенсионери, лица с увреждания. От стартирането си досега програмата е допринесла за преодоляване на съществуващи бариери в достъпа до здравеопазване, за намаляване на неравенствата и за осигуряване на по-добро качество на живот за уязвимите групи на територията на общината.

На местно ниво се реализират и редица добри практики в сферата на здравословното хранене, които допринасят за подобряване на хранителните навици и благосъстоянието на децата и семействата на територията на съответната община. Такъв пример е разработеният от община Троян собствен модел за производство на плодове и зеленчуци върху общински земеделски земи с цел осигуряване на качествени, екологично произведени храни както за децата от детските градини, така и за уязвими групи в общността. Практиката е внедрена в рамките на проект с френската община Моан-Сарту, водеща в осигуряването на биопродукти за деца и Росиниано Маритимо

(Италия) за обмяна на опит в сферата на общинското земеделие и здравословното хранене при децата. През 2020 г. на мястото на закрито училище е изграден оранжерия комплекс, включващ четири оранжерии, две обработваеми полета и обслужваща сграда. От 2023 г. общината е регистрирана като земеделски производител и притежава удостоверение за регистриран животновъден обект (собствено производство на мед). Готовата продукция се използва за нуждите на обединеното детско хранене в детските градини, предоставя се също на детските градини извън системата на обединеното хранене, както и на Домашния социален патронаж и Дома за стари хора. В момента основен източник на финансиране е бюджетът на община Троян и са обхванати 600 деца от детските градини на територията на общината. В резултат на дългогодишната и последователна политика в областта на здравословното хранене, според ежегодните анализи на РЗИ през последните години се отчита рязко намаляване на затлъстяването сред децата в общината. Данните показват, че в община Троян делът на децата със затлъстяване е три пъти по-нисък в сравнение със средния за областта.

Изпълняваните от община Варна инициативи в областта на здравословното хранене са свързани с осигуряване на диетично/специализирано хранене на ученици в начален етап на обучение със специални хранителни потребности, както и с изпълнението на проект „Въвеждане на здравословно хранене за всички“, финансиран по програма Еразмус+ на ЕС. Проектът има за цел да допринесе за изпълнението на Европейската гаранция за детето чрез осигуряване на ефективен и безплатен достъп до най-малко едно здравословно хранене на ден в училище за всички деца, включително децата в риск от бедност или социално изключване. В консорциума участват 11 организации от 8 европейски града в Нидерландия, Румъния, Латвия, Португалия, Италия, Швеция, Белгия и България. Основни целеви групи са деца в предучилищна възраст (3-6 години) и ученици от начален и прогимназиален етап (6-14 години). Очакваните резултати от проекта са свързани основно с подобряване на информираността по отношение на здравословното хранене на децата; създаване на мрежа от заинтересовани страни и обмяна на опит в областта на здравословното хранене в училище за прилагане на устойчиви практики; изработване на наръчник с добри примери.

Освен практиките, реализирани на общинско ниво, България има и редица успешни национални инициативи и програми, които подкрепят политиките в областта на ранното детско развитие и достъпа до основни услуги, като допълват и засилват местните усилия. Проектът „Силен старт“ по Програма „Образование“ 2021-2027 се утвърждава като добра национална практика в областта на ОГРФВ поради своя мащаб, интегриран подход и силен фокус върху приобщаването. Със значителен финансов ресурс и дългосрочен хоризонт на изпълнение проектът съчетава ранна превенция, целенасочена подкрепа за индивидуалното развитие на детето и системна работа с родителите като ключови партньори в образователния процес. Практиката се отличава с това, че обединява образователни, психологически, езикови, здравни и социални интервенции в рамките на детската градина и извън нея, като същевременно реално укрепва капацитета на институциите чрез допълнителни специалисти и медиатори. Активното включване на родителите и насочената работа със семейства от уязвими групи допринасят за преодоляване на бариерите пред участието в предучилищното образование и за изграждане на по-добро разбиране за значението на ранното учене и развитие.

В по-широк план „Силен старт“ функционира като оперативен модел за прилагане на националната политика в областта на ОГРДВ и създава пряка връзка между целенасочените инвестиции на ниво дете и семейство и системните реформи за качество и управление. По този начин проектът допринася за изграждането на по-приобщаваща,

ефективна и устойчива система за образование и грижи в ранна детска възраст в България и предоставя основа за бъдещо надграждане и трансфер на добри практики.

9. Заключение

Европейската гаранция за детето е ключова инициатива за намаляване на бедността сред децата и насърчаване на тяхното социално включване и нейното изпълнение е тясно обвързано с амбициозните цели, които България си поставя в изпълнение на европейските ангажменти в областта на политиките за децата и семействата. През разглеждания период в областта на всяка една секторна политика за подкрепа на децата и семействата са предприети редица мерки, които взаимно се допълват и комплексно допринасят за насърчаването на детското благосъстояние.

Както бе посочено, в изпълнение на националния План за действие в процес на реализация е вторият оперативен план за периода 2025-2026 г., в който са заложили над 110 мерки, чиито съвкупни действия целят да допринесат за постигането на поставените национални цели в областта на детската бедност и социално изключване. Основен дял за финансирането на изпълнението на мерките има държавният бюджет, т.е. повечето мерки се изпълняват като част от националните политики. Също така, ЕСФ+ финансира точно 5% от средствата насочени за България или 136 млн. евро през програма „Образование“ и „Развитие на човешките ресурси“, които вече са програмирали и разгърнали мерките си в съответствие с направленията на Гаранцията.

В резултат на предприетите мерки за подкрепа на децата и семействата са постигнати напредък и подобрения в няколко ключови области, включително разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст, намаляване на дела на преждевременно напусналите образование и обучение, намаляване на детската смъртност, повишаване на обхвата на имунизациите. Предприетите действия допринасят за подобряване на достъпа до основни услуги като образование, здравеопазване, здравословно хранене и др.

Независимо от положителното развитие по ключови индикатори, свързани с детското благосъстояние, данните показват, че делът на децата в риск от бедност е традиционно по-висок от общия дял на населението в риск от бедност в страната. Съгласно анализа рискът от бедност при децата е особено изразен сред определени уязвими групи, включително деца, живеещи в домакинства с ниска интензивност на заетост, деца от многодетни семейства, деца в семейства с един родител, както и деца от маргинализирани общности. В допълнение, териториалните различия и неравномерното разпределение на услугите оказват съществено влияние върху детското благосъстояние. В някои региони и населени места достъпът до качествени образователни, здравни и социални услуги остава ограничен, което задълбочава неравенствата и увеличава вероятността децата да изпаднат в трайна бедност и социално изключване. Това подчертава необходимостта от целенасочени, интегрирани и териториално адаптирани политики, насочени конкретно към децата и техните семейства, което е сред актуалните приоритети на политиката.

В допълнение, с оглед осигуряването на всеобхватна и целенасочена подкрепа за децата и техните семейства, включително в контекста на изпълнението на Европейската гаранция за детето, се очертават следните предизвикателства, които са в основата на планирането на бъдещи мерки:

- картографиране на децата, живеещи в екстремна бедност, което ще позволи териториално насочено планиране, основано на реални данни и локални специфики;

- прилагане на интегрирани мерки за подкрепа на деца и семейства и укрепване на междуинституционалното сътрудничество – ясно дефиниране на ролите на заинтересованите страни и припознаване на ангажиментите на отговорните институции;
- засилване на ролята на местните власти в процеса на планиране и изпълнение на мерките;
- повишаване на капацитета както на системите, така и на специалистите, работещи директно с деца и семейства;
- успешното изпълнение на Европейската гаранция за детето изисква широка обществена подкрепа, което налага повишаване на обществената осведоменост и включване на местните общности в подкрепа на процеса. От съществено значение е популяризирането на Европейската гаранция за детето като инструмент за подкрепа на деца в нужда в различни секторни политики, тъй като тя все още не е достатъчно разпознавана от обществото като национален ангажимент, а по-скоро като външна европейска инициатива.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АДБФП – Административен договор за безвъзмездна финансова помощ
АСД – Административно съответствие и допустимост
АСП – Агенция за социално подпомагане
ББР – Българска банка за развитие
БФП – Безвъзмездна финансова помощ
ДАБ – Държавна агенция за бежанците
ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето
ДАК – Допълваща и алтернативна комуникация
ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца
ДПБ – Държавна психиатрична болница
ДХСМЦ – Диетични храни за специални медицински цели
ЕК – Европейска комисия
ЕС – Европейски съюз
ЕСФ+ – Европейски социален фонд+
ЗЗДет. – Закон за закрила на детето
ЗКЦ – Здравно-консултативен център
ЗНЗ – Закон за насърчаване на заетостта
ЗПУО – Закон за предучилищното и училищното образование
ЗСПД – Закон за семейни помощи за деца
ЗСУ – Закон за социалните услуги
ЗУСЕФСУ – Закон за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление
КИТИ – Концепции за интегрирани териториални инвестиции
КП – Клинична пътека
МЗ – Министерство на здравеопазването
МОН – Министерство на образованието и науката
МРГ – Междуведомствена работна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС – Министерски съвет
МКБ – Международна класификация на болестите
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МУ – Медицински университет
НЕИСПУО – Национална електронна информационна система за предучилищното и училищното образование
НЗИС – Национална здравно-информационна система
НЗОК – Национална здравно-осигурителна каса
НСВСВ – Национален съвет по въпросите на социалното включване
НПО – Неправителствена организация
НППМДЗ – Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве
НППХНБ – Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести
НСИ – Национален статистически институт
НСОПЛБ – Национално сдружение на общопрактикуващите лекари в България
НТЛД – Национална телефонна линия за деца
НЦОЗА – Национален център по обществено здраве и анализи
ОГРДВ – Образование и грижи в ранна детска възраст
ОИСР – Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОП НОИР – Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОП РЧР – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“

ПЕРГ – Постоянна експертна работна група
П.П. – Процентни пункта
ПРЧП – Програма „Развитие на човешките ресурси“
РПЦ – Регистрационно-приемателен център
РУО – Регионално управление на образованието
РЦПППО – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СДВХ – Синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност
СЗО – Световна здравна организация
СППОО – Списък на професиите за професионално образование и обучение
ЦОИДУЕМ – Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства
ЦСОП – Център за специална образователна подкрепа
ЦКОДУХЗ – Център за обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания